

Itzultzailearen aitzin-oharra. Joko guzia izkiritua den bezala zuzen-zuzena hitzez-hitz erran eta jokatu behar da.

MARIVAUX

*Arrazoinaren irla
edo
Gizon xipiak*

Jean-Baptiste Orpustan-ek euskarara itzulirik

AITZIN-SOLASEKO JOKARIAK

Markesa,
Zalduna,
Kondesa,
Aholkularia,
Jokari bat.

Erakustokia Antzokiko bilgunean da.

KOMEDIAKO JOKARIAK

GOBERNARIA,
PARMENEZ, Gobernariaren semea,
LOREDI, Gobernariaren alaba,
BELEKTUR, Gobernariaren aholkularia,
IRLATAR bat,
IRLATARSA bat,
MEGIZTE, irlan mutil,
GOBERNARIAREN laguneria,
GORTELARIA,
KONDESA,
FONTIÑAK, Gaskoina, gortelariaren segetaria,
ELHORRIÑO, Kondesaren sehia,
POETA,
FILOSOFOA,
MEDIKUA,
BLADI laboraria.

Erakustokia Arrazoinaren irlan da

AITZIN-SOLASA

AGERRALDI LEHENA

MARKESA, ZALDUNA

Markesak, *Zalduna eskutik atxikiz*. – Alajinkua, Zaldun, hemen hire ikustez xoratua nuk ; elgarrekin mintzatuko gituk, komedia has artean.

Zaldunak. – Gogotik, Markes.

Markesak. – Ikusiko diagun antzertia *Guliber* delakotik hartua datekek ?

Zaldunak. – Eztakiat. Zertarik dadukak ?

Markesak. – Alajinkua, izena *Gizon xipiak* dik ; eta iduriz liburu angeles hortako gizon ttipiak dituk.

Zaldunak. – Baina, aski duk ñaño bat ikusia ukaitea gizon ttipiak zer diren jakiteko.

Markesak, *lehiatuz*. – Zer ! seriocki, uste duk eztela *Guliberr*-ez ari ?

Zaldunak. – He ! zer egiten daukuk ?

Markesak. – Zer egiten dautan ? Hortaz ezpaliz ari, sarri berean banindoakekala.

Zaldunak, *irriz*. – Entzuk. Hortaz ari dela duda handian duk ; eta zinez, hire orde, enikek batere duda horren irriskutan izan nahi : enindaiekek fida, hori biziki gozagaitz baituk, eta orduan berean banindoakek.

Markesak. – Jostatzen hiz. Trufa doinu batekin hartzen duk. Baina egileak, hitz batez, ideia hortan, gauza gogoetatu, erakaskarri batzuetara jarria nik, eta ezpaldin bazazkok jarraiki, eztiaguk hortarik ezer ukanen.

Zaldunak, *trufan*. – Behar bada ba : are gehiago nun oro har (eta komedia oro bertze), guk, Frantzesek, ezpaitiaguk gogoetarik ; antze hortarik gabe gituk.

Markesak. – He ! gogutzen diaguk bada, nahi baduk.

Zaldunak. – Eztuk beraz nahi, hik ?

Markesak. – Alafe, sinets nezak, ezkituk hortan azkar : izpiritua, badiaguk zertan balia ez jakiterano ; orotan ezartzen diaguk ; baina zentzua, gogamena, odol hotza, zuhurtzia, hitz batez, hortarik (*bekokia erakutsiz*), ezkaiten mintza, zaldun maitea ; ixil gaiten hortaz : eztiakute biziki emaiten ; eta, gutartean, eztituk huts osoan.

Zaldunak, *irriz*. – He ! he ! he ! miresten haut, Markes maitea, hire erranaldiaren bururatzean dukan itxura dolutu hortako ; enauk alta batere izitzen ; ehaiz gordekari bat baizik ; eta ontsa badakiat gutaz ehizala handieriaz baizik lastimatzen.

Markesak. – Ha ! handieriaz : urragarri duk.

Zaldunak. – Bai, urgulu hutsez. Nola bada ! ! Debrientxo! Gogorik aski ukan behar dik guk eztiagula senditzeko ! Eztea hor egina izan dadin nahi dukan gogamena ? Uko egiten diat konzienziaren gainean.

Markesak, *irriz*. – Ha ! Ha ! Ha ! Alajinkua, Zaldun, hire gogoeta gozagarri duk alta. Egia dela erraiteko gutizia diatala badakika bada ?

Zaldunak. – Egi-egia ; eta, gainera, ezpaituk egiten dukan aithorra bezain arrazoinekorik jeus. Hutsala izaitiaz salatzen haut, onhartzen duk ; hiharen hutsalerialaz irri badagik ; Frantzes baizik eztuk, behar bada, hori egin dezakeenik.

Markesak. – Alafe, jeus etzatak gostatzen ; atzerritar bat khexa laitekek ; eta ontsa ikusten diat jitez filosofoak girela.

Zaldunak. – Horrela, zentzukurik ezer ezpadiaguk antzerti huntan, etzakek herriaren izpirutuari lotu beharko.

Markesak. – Egina ukanen duen Frantzes bakarrari izanen duk.

Zaldunak. – Ha ! Horra bat gitukala ; eta arrazoina badugula hiri phorogatzearen bururatzeko, hoa, behazunez, bertze herri bati bere irigarrikerien erakustera, eta hihauena hautesten dukala goraki erraitera : eztuk horren jasaiteko aski azkar izanen, leihotik egotziko haute. Hemen jende oso bat ikusi duk, gomparatzen zaikan bertze herri bat baino ontsa beherago ezarriz hartaz trufatzen den ikusgarri batean irriz, esku zartatzen, laudoriotan. Hor laudatzen den arrotzak eztik hark bezain gogo onez irri egiten, eta xoragarri duk.

Markesak. – Egiazki guretako ohore duk hori ; gure urguluak trufa entzuten baitik.

Zaldunak. – Bertzerena baino gutiago berri duk. Erresuma batzuetan jakintsun direa ? jakitateak zamatzen ditik ; behin ere eztituk hartara jartzen, osoki hartuak dituk. Zuhurrak direa ? zuhurtziaz nardatzen dikan garratzasun batekin izaiten duk. Eroak direa, xoriburu eta buru arin deritzeeten hetarik ? haien arintasuna eztuk solasera ekharria ; badié halako gogor, bortitz, egiazko bozkarioari arrotz zaikan zerbait ; arrazoina gozagarririk gabea die, eskas die guk dugun eztitasun hura, arrazoinekoak eztirenak hala izaitera gomitatzen baititik ; haien baitan, guzia serio duk, guzia larri, guzia hitzean hartua ; iduri dik eztitukala oraino aski luzaz elgarrekin egonak ; bertze gizonak etzezteek oraino anaiak, bertze izaitte batzu bezala ikusten ditie. Ikusten ditiea bereak ez bezalako bizi molde batzu ? horrek haserretzen ditik. Eta gu, horrek guziak jostatzen, gutartean orori ongi ethorri, erresuma guzietako iaioak gituk ; gutartean eroak zuhurra jostatzen dik, zuhurrak eroa narda-arazi gabe zuzentzen. Ezer eztut phizurik, ezer ez larririk hala izaittea merezi dikana baizik. Gizatasuna gehienik khondutan hartua dugun munduko gizonak gituk. Arrotzak erraiten dauzkua gure hutsak ? onhartzen diaguk, haien edireiten laguntzen ditiaguk, eztazkikanak erakusten dauzkoguk ; gure buruaz gaitzerraiten diaguk harendako jendetasunez, edo haren ahuleziarendako ikustatez. Antzedunez mintzo dea ? haren erresumak gureak baino gehiago baditik ; gure liburuak gaitzesten ditik, eta guk harenak miresten. Zor dauzkun ikustatetan huts egiten dika ? ikustatez lehertzen diaguk, desenkusatzen. Hura hor baldin bada ezkituk guharen etxean ; haren begietarik kasik ihes egin behar diaguk, harenean baldin bagituk. Gure urrikalmendu guzia, gure laudorio guziak, miresmen guziak, zuzenbide guzia, oro arrotzarendako duk ; gure baitako amodioa eztuk, azkenean, guharen erresumari baizik aiher ; atzerritar guziena eztuk guri baizik aiher, eta gureak ezitik hek baizik fagoratzen.

Markesak. – Haugi, herritar ona, haugi besarka hezatan. Jinkoaz ! izenburua salbu, khexa nintaikek orai ikustera goazen komedian *Guliber*-en ideia hartua ukana balie ; hala baliz, banoakek. Baina aski hortaz. Agur dezagun Kondesa, ditikan gozagari guziekin heldu baituk.

AGERRALDI II

MARKESA, ZALDUNA, KONDESA, AHOLKULARIA

Kondesak. – Ha ! zu hemen, Markes ! Egun on, Zaldun ; andere horiekin ethorriak zireztea ?

Markesak. – Ez, Anderea ; eztugu biek elgarrekin gertatzea baizik egin.

Kondesak. – Ereman nahi ninduten ibilaldiari hautetsi dut komedia ; eta Jaun hunek ene laguntzea onhartu du. Berrikeria horiez guziez jakin-nahian niz : nola diote jokatuko denari ?

Zaldunak. – *Gizon Xipiak*, Anderea.

Kondesak. – *Gizon Xipiak* ! Ha, izenburu itsusia ! Zer dira gizon xipiak ? Hortaz zer egin daiteke ?

Markesak. – Andere guziek badiote horrek eztuela jeus hitzemaiten.

Kondesak. – Segurki, izenburua nardagarria da ; zer diozu, Aholkulari Jauna ?

Aholkulariak. – *Gizon Xipiak*, Anderea ! He ! baietz ! Zergatik ez ? Hori gozagarri iduritzen zata. Behar bada *Guliberr*-ean bezala izanen da ; pollitak dira ! Bada hor bere sakelari ezartzen dituen gizon handi bat, edo erhi muturrean, eta berrogei-ta hamar edo hiruretan hogeirekin baderamatzanak ; horrek azkarki josta nindezake.

Markesak, *irriz*. – Etzaizu atsegin horren emaita errex izanen. Baina horra jokari bat iragaiten ; zer den galda dezogun.

AGERRALDI III

JOKARI GUZIAK

Kondesak, *jokariari*. – Jauna! Jauna! Erran nahi daukuzua zer den zuen *Gizon Xipiak* hori? Nun hartuak dituzue?

Jokariak. – Alegian, Anderea.

Aholkularia. – Zinez etzirela xipiak jelostu niz bada.

Jokariak. – Hori ezin zen, Jauna, nun ezten aurkitzen diren irlara joaiten.

Zaldunak. – Ha! ezta balio: gureak biziki onak dira ttipirik agertzeko; eniz ni goratasunaz axolatuko.

Markesak. – Alajinkua! Sei oinez gora diren ñañoak ikusten dira egun oroz. Bertzela ere, antzokian gizon bat edo emazte bat ezin ikusiak bilakatzen direla gerriko baten bitartez eztea asmatzen?

Jokariak. – Eta hemen asmatzen da, ephe batendako bakarrik, gizon batzu badirela bertze batzu baino ttipiago.

Kondesak. – Baina zertan jar hori?

Markesak. – Zuen izenburua aldatu behar zintzen anderen gatik.

Jokariak. – Etzinituztegun enganatu nahi; zer den erraiten dautzuegu, eta ethorri zirezte gizon ttipi batzu hitzemaiten zauzkitzuen iragarkia ikusiz; bertzela ere ezarri dugu oraino *Arrazoinaren irla*.

Kondesak. – *Arrazoinaren irla!* bada! ezta hori bozkarioaren egoitza.

Jokariak. – Anderea, zertaz ari den ikusiko duzu. Komedia hunek atsegin zenbait emaiten ahal badautzu, xehekiago emaita horren ekhentzea lizateke: onhar dezazun othoizten zitugu bakarrik. Sarri berean hasiko dira.

Markesak. – Goazen bada gure lekuen hartzera. Nik, zure gizonak nahiko duzun bezain ttipiak ikusiko ditut.

EGITALDI LEHENA

AGERRALDI LEHENA

IRLATAR BAT, ZORTZI EUROPATARRAK

Irlatarrak. – Oizue, jende xipiak, hor jar zaitezte gobernaria zuen ikustera jin artean; etzirezte gehiago eneak: hari emanak zituztet. Goraintzi, berriz ikusiko zituztet oraino, neure etxera itzuli baino lehen.

AGERRALDI II

ZORTZI EUROPATARRAK, *lastimatuak*.

Bladik. – Mekatxes, pollitak gituk!

Poetak. – Horrek guziak zer erran nahi du? zer zoria den gurea!

Kondesak. – Baina, Jaunak, orai hemen ezarriak gituen irlatar horrek hartuak gituen sei ilabetez geroztik, zer gertatu zazue? ezen berexiak ginituen, nahiz etxe berean ginen. Izaite arrazoindu batzuer bezala behatu dautzuea, gizon batzuer bezala?

Orok, *hasperenka*. – Haa!

Kondesak. – Ihardespen hori badantzut.

Bladik. – Eni doatanaz, gure zaintzaliak, andriak eta hurrek, eztautate denek gehi ez guti abre bati bezala baizik so egiten. Gure laur zangotako adixkidea erraiten; ene eskuak aitzineko patendako hartzen, zangoak gibeleskoendako.

Fontiñak, *Gaskoinak*. – Zaldalez hazi nahi ukana nie.

Kondesak. – Eninduten ere ni neska batendako hartzen.

Bladik. – Ha! bekanaren hutsaz baita.

Fontiñakek. – *Qui-o*, hortan duda perdungarri duzu.

Gortelariak. – Ene aldetik, lehenik perruketer bezala mintzatzen ikasi nahi zautaten bi irlatarren eskuetan egona niz.

Fontiñakek. – Hixtuka hasi zazta, eni.

Bladik. – Ikasi dautzietea den-dener herriko hizkuntza?

Orok. – Bai.

Bladik. – Bono: jende guziak ahozkatu du beraz hemen? Baina mekatxes! elgarri erraiteko jeus eztea gehiago? Hor, lagunak, hunki zuen buruak; hunki zite ere, Andereño.

Kondesak. – Zer?

Bladik. – Ziharezt eztezia jeus erraiteko? Jeus eztea zien baitan aldatu denik?

Filosofoak. – Hori zergatik daukuzu erraiten?

Bladik. – Lur huntaratu baino lehen, nola egina nintzan? Enintzana barrika bat bezein lodi, eta haga bat bezein xuxen?

Elhorriñok. – Arrazoin duzu.

Bladik. – Ta bono! Gehiago ez barrikarik, ez hagarik; ene baitarik hori guzia gana da.

Medikuak. – Zer bada...?

Bladik. – Zer den, ni Bladi haundia nindiotena, ni mintzo nizauzuna, nitaz berririk eztela gehiago; etzakiat zer bilakatu nizan; eztut ene jakan nihauren ondar pixkila baizik hatzemaiten, xipa batek baino leku gehiago eztaukan ttirritta xipi bat.

Orok. – He!

Bladik. – Hain ttipitua sendi niz, hain gorputzara exkaxekoa; hain hertsitua, hain eroria, nun lanterna bat har bainezake neure bilatzeko. Ontsa ikusten dut zapalduak zireztela ere; baina nizan bezala ikusten nauzuea zuek?

Fontiñakek. – Hik erran duk, “*praube*” zipa. Eta nitaz, zer zaik iduritzen?

Bladik. – Zu? Xarbo baten heinekoa zira.

Fontiñakek. – Horra ni.

Gortelariak. – Eta ni, Fontiñak, bilakatu nizala iduri zatan bezain ttipi niza?

Fontiñakek. – Musde, ene nagusia zira, gorteko gizon eta jaun handi; zer ziren galdegiten dautazu; baina etzitut ikusten; mikrozkopa batean jar zite.

Filosofoak. – Gure xipitasuna egiazkoa deka ezin nezake sinets; herrialde huntako aireak gure gorputzetan aldamen handi bat egin behar ukana du, eta behargabe zenbait gertatua dateke gure betsarean, horren ondorioz baitugu xipi girela uste.

Gortelariak. – Giren izanara baino hiltzea hobe lizateke.

Bladik. – Ha! alafe, soina ontsa apurtua dut; baina gelditzen zatan puxkañoa batere ez ukaitea baino nahiago; baina oizue, horra iduriz hemengo gobernaria guri beha luneta batekin.

AGERRALDI III

GOVERNARIA, HAREN SEMEA, BELEKTUR, IRLATARRA, MEGIZTE, GOVERNARIAREN LAGUNERIA, ZORTZI EUROPATARRAK

Irlatarrak. – Horra nun diren, Jauna.

Gobernariak, *urrundik, hurbiltzeko luneta batekin*. – Ontsa ohigabeko zerbait erakusten dautazu hor: holakorik deus ezta segurki munduan. Zer ttipitasuna! eta bizkitartean ihizi ttipi horiek gizon begitartea dute osoki, eta ere nunbait han gure jestuak eta so egiteko moldea. Zinez, emaiten dauztazunaz geroz, atseginekin hartzen ditut. Hurbil giten.

Parmenezek, *Kondesa hartuz*. – Aita, eme xipi hau ene gain hartzen dut, ezen uste dut hala dela.

Loredik, *gortelaria hartuz*. – Huna bat ontsa atseginez har bainezake ere: ar xipi bat dela uste dut.

Gortelariak. – Anderea, dutan izanaraz etzaitela sobera balia.

Loredik. – Ha! aita, uste dut ihardesten dautala; baina eztu mintzo xirrixta ttipi bat baizik.

Irlatarrak. – Egia, mintzo dira; gogoia badute, eta gure hizkuntza ikas-arazia dauet.

Loredik. – Nola jostatuko nizan! Ha! ene ñimiño pollita, zein maitagarria ziren!

Parmenezek. – Eta ene emeñoak, zerbait erranen dauta?

Kondesak. – Bihotz onekoa iduritzen zaizkit, Jauna; lagun nezazu, erakutsatazu, ahal baduzu, ene itxura zuzena nola har.

Parmenezek. – Arreba, ene emeak zure arra balio du bada.

Loredik. – Oi! bertze guzia baino nahiago dut ene arra; baina eztutea bederen ausikitzen?

Bladik, *irriz*. – Ha! ha! ha! ha!

Loredik. – Huna diotanaz irri badagien bat.

Bladik. – Mekatxes! eztut alta hortzen punttatik baizik irriz egiten.

Gobernariak. – Eta bertzeak?

Filosofoak. – Bertzeak suminduak dira izaite arrazoindun batzuez hemen duten ikustate gutiaz.

Fontiñakek, *suharki*. – Musde, gogoari emazu zure erresuman duzun hobeki egina. Horra zer nizan, gerria zerk andeatzen dautan axolaterik gabe.

Bladik. – Mekatxes! Jaun Gobernari, ala Jaun Errege, zein den ezpaitakit; eta zu hunen alaba Andereño, eta seme Jaun, eztu hitz batek baizik balio. Zauzte ene jatekoaren jaten ikustera, hobeki laxatzen den gizonik eztela ikusiko duzue; eniz pinterdia baino gorago, baina mekatxes! pinterdi hortan atxikitzen ikusiko duzue pinta.

Gobernariak. – Badidurit khexatzen ari direla: hea, sar ditzen berriz kaiolan, eman zeela jatera; horrek behar bada eztituko ditu.

Gortelariak, *Lorediri, eskua apatuz*. – Andere maitagarria, ene zorigaitzean enezazula utz.

Loredik. – He! Ikusazu bada, aita, eskua nola apatzen datan! Ez, ene arratoiñoa; enea izanen zira, eta zutaz artha hartuko dut. Egiaz, urrikitzen nau.

Filosofoak, *hasperenka*. Haa!

Bladik. – Zin-zinez, zer bizia!

AGERRALDI IV

IRLATARRAK

Gobernariak. – Horra, behazunez, itxura izpirik eztuten gauza horietarik! Gure ixtorioek ihizi horiek behin ere aipatu dituztea?

Belekturrek. – Jauna, gauza batez orhoit niz; Estatuko errexixtroetan irakurri baitut duela berrehun urte hurbil horien berdin batzu hatzeman zirela; berdin erakutsiak dira. Ihizi batzu zirela uste izan zen, eta gizakiak ziren bizkitartean; ezen badiote gu bezain handi bilakatu zirela, eta haien goratasuna ikus ahala handitzen ari zela, gure arrazoina eta ideiak gustatzen zizezteen arau.

Gobenariak. – Zer derasatazu hor? gure arrazoina eta gure deiak gustatzen zizezteela? Arrazoinaz xipiak zirelakotz ote zuten gure jainkoek soinez xipi iduri zezaten nahi?

Belekturrek. – Behar bada.

Gobernariak. – Haien xipitasuna etzen beraz lilluramen zenbaiten ondorioa baizik, edo haien arimen nahasmenen eta andeatzearen zigor bat?

Belekturrek. – Gogotik uste nuke.

Parmenezek. – Are gehiago nun mintzo baitira, guk bezala ihardesten baitute eta urrats egiten.

Gobernariak. – Urrats egitearen aldetik, bertze hainbertze egiten duten ziminoak baditugu. Egia da mintzo direla eta erraiten zauenari ihardesten dutela: baina ihizien asmua norano joan daitekeen eztaiguru.

Loredik. – Handi bilakatzen balire, uste eztutana, ene ar xipia xoragarria lizateke. Izan daitekeen aurpegi pollitena du, deus ezta haren soinara bezain lerdetik.

Parmenezek. – Ene emearen garazier etzira ohartu.

Gobernariak. – Dena den, urrikitezkorik ezer eztezagun ukan. Haien xipitasuna lilluramen bat baizik ezpada, ezeztatzera entsegu dagigun, arrazoindun bilaka-araziz: ongi egitera entsegatzea ongi egin bat da beti. Belektur, zure eskuetan emaiten ditut. Haien argitzeko lana emaiten dautzut; astirik etzazula gal; galdekazkitzu; ikus zer diren eta zer ari ziren; haien arimaren bere gaitasunean ezartzera, zuten handitasunaren hatz zenbaiten berraurkitzera indar egizu. Hortara ezpaldin bagira heltzen, gure eginbidea egin ukanen dugu bederen; ihizi batzu baizik ezpaldin badira, atxik daitela gurearen idurikoa duten begitartearen gatik. Gu bezala eginak ikusiz, arrazoinaren balioa oraino hobeki sendituko dugu, gizakiaren eta ihiziaren arteko ezberdintasuna hark bakarrik badagienaz geroz.

Loredik. – Eta gure pampina ttipiak berriz hartuko ditugu, bertzelaka diteneko ezperanzatik ezpada.

Belekturrek. – Jauna, badematazun lanera ariko niz orai beretik.

AGERRALDI V

BELEKTUR, MEGIZTE

Belekturrek. – Megizte, errazu othoi hunara ekhar ditzataten;

AGERRALDI VI

BELEKTUR, *bakarrik*.

Ondikotz ! eztut ezparanza handirik ; kalapitan ari dira, aharran batzu bertzen kontra ere. Arestian biek elgarrekin joka ari izan nahi ukana dutela erraiten da; eta ezta hori gizakiaren itxura duen gauza.

AGERRALDI VII

BELEKTUR, MEGIZTE, LAGUNERIA, ZORTZI EUROPATARRAK

Belekturrek. – Musar ttipi pollitak, entzun nezazue ; gizakiak zireztela uste ukaitera aiherrera.

Bladik. – Oizue ! hor ikasten daukun berri ederra !

Fontiñakek. – Zoaz, Jauna, zoaz segurtasunerano, garantitzen dautzut.

Belekturrek. – Demagun.

Filosofoak. – Gizonak girenez dudatuz, zuhaur hala zirenez duda-arazten gituzu.

Belekturrek. – Ez haserririk, hortara aiherrera zira : zutan ikustea maite eztitutan laur zangoetakoan oldeak dira horiek.

Filosofoak. – Gu, laur zangoetakoak !

Kondesak. – Zer aphaltzea !

Foniñakek. – Diubiban ! zori jostakina, gogorki khitzikatzen nauk.

Bladik. – Jinkuaz ! zu mintzo baitzira, badakizua ontsa gure urkoa baldin bazira, eztela doi-doiatarik baizik ?

Elhorriñok. – Herri madarikatua !

Belekturrek. – Emeki, ximinoak ; ezti zaitezte, eztut hutsetik zuen atheratzea baizik galdegiten ; eta hortako hartu dudan bidea, zuetarik bakoitzarekin bereziki solastatzea da, eta ephe batez elgarrekin utziko zaituztet hortara delibera zaitezten : jahal zaitezte, eztautzuegu ongirik baizik nahi ; gizakiak bazirezte, arrazoindun bilakatzera indar egizue : badiote hori dela zuendako handi bilakatzeko bidea.

AGERRALDI VIII

ZORTZI EUROPATARRAK

Fontiñakek. – Zer erran nahi du bada jostakin horrek, bere *arrazoindun bilaka zaitezte*-rekin ? Den hura bilaka daiteke ? Handi izaiteko ezpaliz arrazoina baizik behar, goratasunez haritza gaindi nezake.

Bladik. – Bono, bono ! gaskoinkeriendako zure astia ontsa hartzen duzu ! gure egitekoaz axola gaiten.

Poetak. – Ene aldetik, sorgineriazko herri bat dela uste dut, gure hondatzeak hartara lurreratu baikitu.

Fiosofoak. – Sorgineriazko herri bat ! gogamen poetikoa da hori, Jaun poeta, ezen hala zinela errana dautazu.

Poetak. – Alafe, Jaun filosofoa, ezen hala zinela errana dautazu, poetaren gogamen batek filosofoaren ikuspena balio du.

Bladik.- Mekatxez ! ezpaniz hor sartzen, horra joka hastera doazen zinaurriak : bakean beraz hor, xeheria.

Fontiñakek. – He ! Jaunak, batasun apur bat, gure egitekoetan giren heinean.

Bladik. – Debrientxoa, ni entzun ; hunara bota gituen horren hitzez gogora zerbait on heldu zata. Herri huntako jendeak Arrazoinaren Irla deritzote, eztea hala ? Beraz egoiliarrek Arrazoindunen izena ukan behar dute ; ezen Frantzian ezta Frantzesik baizik, Alemanian Alemanik, eta gure herrian herritarrik, eta hortan guzian Arrazoindun bat ere ez : ezta

Frantzesik, Alemanik eta herritarrik baizik. Arrazoindunak Arrazoinaren irlan dira ; badao erran gabe.

Filosofoak.- He ! burura ezak, adixkidea, burura ; aspertzen gituk.

Bladik. – He bada ! aspertzeko astia baduzu, zaude. Badiot beraz gure herriko jaunari, ameslari bat baitzen, hau erraiten entzun daukotala : arrazoindunak ezkinenean, ontsa xipi bilakatzen ginela arrazoindunak zirenen aitzinean. Enuen orduan izpirik haren gogamenean ikusten : baina mekatxes ! huna herri huntan egiaztatzea. Ezkira Frantzesak, Gaskoinak, eta bertze zerbait baizik ; Arrazoindunekin gira, eta horra zerk daukun goratasuna xipitzen.

Poetak. – Frantzesak arrazoindun ezpalire bezala.

Bladik. – He ! mekatxes : eztira Frantzesak baizik ; ezin izan daitezke sortzez bi herrietako iaioak.

Fontiñakek. – *Kadediz*, nik, asmamena ezin hobea dakusat ; gizon hunek arrazaz gaskoina izan behar du, zinez ; eta hunen gogoeta ene egiten dut ; zuen guzien errespetua salbu eta, hartuko dut bakarrik duen sasitik hunen erranaren garbitzeko libertatea. Badiot beraz gehiago so egiten dautzuetala, eta are gehiago nizala larre-gizon hunen ideian azkartzen : gure xipitasuna, diubiban, ezta moldez berdina ; ohar zaitezte, Jaunak, mailka doala.

Bladik. – Beti maldan behera, beti gero eta gazkiago.

Filosofoak. – Horrelako asmakeriak utz ditzagun.

Bladik.- He ! mekatxes, utzako zu ene gogoetari zabaldua.

Fontiñakek. – Mailez mintzo nintzazuen ; he ! zergatik mail horiek, *kadediz* ?

Bladik. – Batzu bertzeak baiko eroagoak direlakotz behar bada.

Fontiñakek. – Gizon hau urrez mintzo da : nik uste erotasunaren heinak duela gauza arautzen ; eta hori dela, so egizue laborari huni, larre-gizon bat baizik ezta.

Bladik. – He ! hor ! hor ! ez sobera zapa.

Fontiñakek. – Eta larre-gizon hau, bizkitartean, gu guzien arteko handiena da.

Bladik. – Ba, zerrendako zuhurrena niz.

Fontiñakek. – Ez zuhurrena, baina erotasunak gutienik joa, eta eniz ustegabetzen : zorokeriaren gudu gunea, jakizue ! mundu handia da, eta laborari hunek ezta ezagutzen, erotasunak ezta urrundik baizik hunkitzen ; eta horra zerk daukon hemen gorputza luxeagoa emaiten.

Bladik. – Erotasunak osoan zauritzen zituzte, zuek, enau, ni, garamixkatzen baizik : bizkitartean, ene gamixkekin itxura ona dutala ikusazue.

Fontiñakek. – Mailer jarraikiz, hunen ondotik heldu niz ; hau baino xipiago, baina bertze guziak baino handiago. Eniz ere hortaz ustegabetzen ; munduan, eniz menpekoa baizik, eta behin ere ezta bertzeak bezain eroa izaiteko biderik ukan.

Bladik. – Banarraiko ene itzuliari, eta Elhorriño da ene ondotik.

Bladik. – Alabainan, gelaria ezta etxekanderea bezain xipitto ; eztela hain eroa izan behar du.

Fontiñakek. – Ezta bada gure gibeletik baizik heldu alta, eta hori emazten arrazoina gurea baino arinxagoa delakotz.

Elhorriñok. – Elhe txar bat ezpada, hori guzia aski zuzen iduri lizateket.

Fiosofoak. – Eta nik, urrikalgarri edireiten dut.

Bladik. – Mekatxes ! oizu, filosofo, zu mintzo zirena, zure goratasuna orotako exkaxena da.

Fontiñakek. – Ba, ezin ikusiena, gehienik herrestatua ; eta badu arrazoin ona. Jaun filosofoak untzian erran dauku arestian Frantzia utzia zuela, Bastillan egon behar baldurrez.

Bladik. – Eztira ostatuetan zoridun.

Fontiñakek. – Eta orai ihes zoala jakitatezko liburu xipi baten, hitz xipi ausart batzuen, sendimendu xipi batzuen gatik ; eta zintzoki hoinbertze xipikeriek emana ahal daukuke mintzo naukon gizon xipi hau. Goazen Jaun poetara.

Bladik. – Ontsa lehertua da, mekatxes !

Poetak. – Eztut alta ene arrazoinaz jeus erraitekorik.

Fontiñakek. – Zure ofizioko jendetan, bizkitartean, ezta zentzu ona laudatzen ; eztuzua erran « epigrame » baten gatik zinabiltzala bidaian ?

Poetak. – Egia da. Aski maite ninduen gizon botheredun baten kontra egina nuen, izpirituko joko huts batez gaitzitu baita behar gabe.

Bladik. – Gaizo bertsu egilea. Badirela horrela gaizki erabiliak izaitea maite eztuten omere gaixtoko gizon batzu.

Fontiñakek, *Kondesari*. – Zure aldi, Anderea.

Kondesak. – Ixil zaite, etzazta zure arrazoinamenduak gustatzen.

Bladik. – Ikustea aski da zamaz jujatzeko. Eta gure medikua ?

Fontiñakek. – Ahazten nuen : den ofiziotik, kritika jadanik egina da.

Medikuak. – Ongi ! Hitz ederrak egiten dauzkiguzu hor.

Fontiñakek, *gortelariaz mintzatuz*. – Eztut Jauna galdekatzen, baitu hamar urte hunen segetari nizala, eta halabeharrak Frantzian iaio-arazi baitu, nahiz familia españolekoa den ; Indietako erretorde izaitera zoan arreba Anderearekin, eta Elhorriño, bidaian horren amoros gertatu nizan nexka gozagarriarekin.

Gortelariak. – Eztut uste, Fontiñakeko Jauna, zorokeria egiten ikusia nauzula.

Fontiñakek. – Jauna, errespetuak ahoa hesten dauta, eta zure goratasunera igortzen zitut.

Bladik. – Alabaina, zure buruan zoraldi nagusi batzu badituzkezu?

Fontiñakek. – Bake, ixil; horra gure gizona itzultzen.

AGERRALDI VIII

BELEKTUR, POETA

Belekturrek. – Goazen, elgarrekin mintza gaiten; zutaz aburu ona dut, gure hizkuntzaren ikasteko asmua jadanik ukana duzunaz geroz.

Poetak. – Jaun Belektur, utz dezagun hor asmua, ezta ihiziendako baizik egina. Xipiak girela egia da.

Belekturrek. – Ho! ezin gehiago.

Poetak. – Edo bederen hala uste gituzu, eta guk ere; baina xipitasun egiatzko edo alegiazko hori etzauku jin zuen lurretan oina ezarri dugunez geroztik baizik.

Belekturrek. – Ontsa segur zirea? (*Berex*) Horrek baluke gure errexixtroetan aipu denaren itxura.

Poetak. – Egia erraiten dautzut.

Belekturrek, *besarkatuz*. Ailiz hutsean etzirela, eta ene idurikoa dutala besarkatzen hoin ezin ezaguna den izaitean! Zuretako urrikia sarr-arazten dautazu. Nola! gizon bat zirateke?

Poetak. – Ondikotz! bai.

Belekturrek. – He! nork zitu bada ziren izanaran ezarri?

Poetak. – Batere eztakit bada.

Belekturrek. – Ez ote lizateke izaite arrazoinen baten handitasunetik eroria zirela? Eztuzua zure nahasmenduen zigorra jasaiten?

Poetak. – Baina, Jaun Belektur, eztitut ezagutzen. Izaitekotz ez ote lizateke sorginkeriazko ukaldi bat?

Belekturrek. – Zure ahuleziez bertze sorginkeriarik eztut hor ezagutzen.

Poetak. – Uste duzua, adixkide maitea?

Belekturrek. – Dударik eztuzula, adixkidea: horren erraiteko arrazoinak baditut, eta bozkarioz hartua sendi niz, zuhaur jelosten hasia zirenaz geroz. Uste dut ezagutzen zitutala duzun itxura aldatuaren artetik: ba, zure soinaren xipitasuna ezta zure arimak duenaren iduri bat baizik.

Poetak. – Ha beraz! Jaun Belektur, irlatar bihotz onekoa, bida nezazu, zure eskuetara emaiten niz; zer egin behar dutan ikusazu. Ondikotz! gizona ontsa gauza guti dela badakit.

Belekturrek. – Jainkoen dizipulua da, arrazoinen denean; hala eztenean ihiziena.

Poetak. – Bizkitartean, gogoari emaiten dutanean, nun dira ene erokeriak?

Belekturrek. – Ha! berriz gibelera erortzen ari zira.

Poetak. – Neure burua enezake ihizien lagun bezala ezarria ikus.

Belekturrek. – Eztut oraino erran dutana zuri doazula erraiten; baina dakusagun: zinen herrian zer ari zinen?

Poetak. – Zure hizkuntzan eztuzu hitzik zer nintzan erraiteko.

Belekturrek. – Hanbat gaixto. Zerbait ontsa bitxi zinen beraz?

Poetak. – Ez, zerbait biziki ohoragarri, gizon izpirituduna nintzan eta poeta ona.

Belekturrek. – Poeta! merkatari erraiten baliz bezala dea?

Poetak. – Ez, neurtitzak eztira sal-eroskin bat, neurtitz merkatari bat poeta dela ezin erran da. Orizu, ene herrian izpirituko lan batzuetan jostatzen nintzan, helburua bertzeri noiz irri, noiz nigar egin-araztea baitzuten.

Belekturrek. – Nigar egin-arazten duten lanak! ontsa bitxi da hori.

Poetak. – Horiek tragediak deitzen dira, elgarriketetan erraiaten baitira, jende hain samurrak baitituzte, aldizka bertutezko eta maitasun bizizko olde hain mireskarriak; ogendun noble batzuek urgoitasun hain ustegabegarria baitute, haien gaitzeginek zerbait hain handi, eta bere buruari egiten dituzten erasiek zerbait hain bihoztun; gizon batzu ororen buruan ahulezia hain errespetagarrikoak, batzuetan elgar erahiltzen dutenak molde hain miragarri eta hautatuan, nun ikus ezpaitaitezke arima hunkia senditu gabe eta atseginez nigar egin gabe. Eztautazu ihardesten.

Belekturrek, *ustegabetua, hari serioski behatuz*. – Horra egina dena, enago gehiago jeusen esperanza; zure mota nehoiz baino ezin argituagoa zata. Zer gaizkiegin miragarrien, bertute ogendunen eta ahulezia hautukoen nahas-mahastea! izan behar da eztuela haien arrazoinak ez bururik ez buztanik. Jarraik zaite.

Poetak. – Eta gero badira komediak, hetan erakusten baintuen gizonen bizioak eta irrigarritasunak.

Belekturrek. – Ha! hor nigar egitea barkatzen dauet.

Poetak. – Ez batere; horrek irri egin-arazten zauen.

Belekturrek. – Hee?

Poetak. – Irri egiten zutela diotzut.

Belekturrek. – Irri egin behar den lekuan nigar, eta nigar behar denean irri! izaite moldegaitzekoak!

Poetak, *berex*. – Hor diona aski gozagarria da.

Belekturrek. – Eta zertako egiten zinituen lan horiek?

Poetak. – Laudatua izaiteko, miretsia ere, nahi baduzu.

Belekturrek. – Laudorioa ontsa maite zinuen beraz?

Poetak. – He! baina, gauza biziki gozagarria da.

Belekturrek. – Usteko nuen hoinbertze maite zenean etzela gehiago merexi.

Poetak. – Hor diozuna goga daiteke.

Belekturrek. – Eta miresten zituztenean, eta hartako gai zinela uste zinuenean, bazindoala bertzer erraitera: Gizon miragarria niz?

Poetak. – Ez, zinez; hori ezta erraiten: irrigarri izanen nintzan.

Belekturrek. – Ha! badantzut. Irrigarri zinela gordetzen zinuen, etzinen hala *inkognito* baizik.

Poetak. – Zaude bada, elgar argi gaiten; nola entzuten duzu hori? enintzan beraz zoro bat baizik izanen, zure ustez?

Belekturrek. – Zoro miretsi bat; argituz aurkitzen den guzia horra zer den.

Poetak, *ustegabetua*. – Egia lerrakeela balidurike.

Belekturrek. – Etzirea bat enekin? nik bezala ikusten duzua?

Poetak. – Bai, hein batean; eta sendi dut aldi berean argi eztezaketan barneko mogimendu bat.

Belekturrek. – Ustez badakusat ere zure goratasunean aldaketa zenbait. Har kuraia, gizon xipi; begiak idekizkizu.

Poetak. – Joan nadin onhar ezazu; nitaz nihaurek gogoetatu nahi dut: bada egiazki ene baitan iragaiten den ohigabeko zerbait.

Belekturrek. – Zoaz, ene haurra, zoaz; gogoeta serioak egizkizu zuhaurez; zure zorotasun osoaren ezagutzera indar egizu. Ezta hori guzia, dudarik gabe, eta berriz elgar ikusiko dugu, beharrez.

AGERRALDI XI

BELEKTUR

Xoratua niz, ene esperanzak berpizten ari dira; behar dira bertzeak ikusi. Badae norbait?

AGERRALDI XII

BELEKTUR, MEGIZTE

Belekturrek. – Gure izaite xipietan handiena ikus-arazatazu.

Megiztek. – Badakizu guziak kaiola batean ezarri ditugula. Galdatzen duzuna berean ekharriko duta?

Belekturrek. – He bada! den bezala ekharratazu.

AGERRALDI XIII

BELEKTUR

Zergatik ezten bertzeak bezain xipi ikusi behar dut; horrek ere zerbait ikas-araziko dautu haien arrazaz. Gu bezalakoak direla ikustea zer bozkarioa!

AGERRALDI XIV

BELEKTUR, MEGIZTE, LAGUNERIA, BLADI *kaiolan*.

Bladik. – Mintza bada, Belektur adixkidea: he! mekatxes, zori batzuendako hartzen gituztea? luma baduta kaiolan ezarria izaiteko? Ibarrean saltzera eremanen den oilasko bat bezala niz hor. Ezar nezazue izaitekotz korroilako pulinda!

Belekturrek. – Zure kaiolaren idekitzea aski zauzua gostuan izaiteko? oizu, horra idekia.

Bladik. – Ha! jinkuaz, behar duzuea nahasiak izan zuek, gure hesteko. Bada, zer da?

Belekturrek. – Etzirezte, diotenaz, gure irlan sartzean baizik ttipi bilakatu. Egia dea?

Bladik. – Oizu, horra gure goratasunaren ixtorioa. Hemen lehenbiziko urratsetik, senditu niz gerrirano jausten; eta gaitzago, bigarren urratsean, enindoan zangora baino; eta gero aztal-beharran senditu niz.

Belekturrek. – Hortaz gauza bat jakin behar duzu.

Bladik. – Nahi baduzu biga.

Belekturrek. – Bi mende badu hemen zuek bezalako izaitte ttipi batzu hartu zirela.

Bladik. – Haien kaiolan nizala hitzeman nahi duzua?

Belekturrek. – Zuer bezala egin zizaien; ezen etziren handiago; baina gero gu bezain handi bilakatu ziren.

Bladik. – He! mekatxes, badu sei ilabete bertze hainbertze ukaiteko aiduru nagola: hortako behar den segetua ikasatazu. Jinkuaz, behin zure bidea baldin badoa Passy-rano, gizon gozo bat ikusiko duzu; eztut zurekin guti drinkatuko. Zer egin behar den erratazu.

Belekturrek. – Xipi pollita, jadanik errana dautzut; arrazoinekorik baizik jeus.

Bladik. – Nola! xeheria hori hortik sendatzen da?

Belekturrek. – Bai. Ezpaitzen iduriz hala; eta agian zu ere berdin?

Bladik. – He! alajinkua, horra beraz arestiko ene khondua Gaskoinaren mailekin; horra zer den; egia duzu, eniz arrazoinekoa.

Balekturrek. – Aithormen horrek zenbat atsegin badematan! Adixkide xipia, bide onean zira; jarraikazu.

Bladik. – Ez, mekatxes! arrazoinik eztut, hori dut gogoan. Eniz lele bat baizik, buzoka bat baizik, eta hori bide gurutzetan adar soinu baieztatuko dut, gehiago ahalgetua izaiteko; ezen, mekatxes! ahalgegarri baita.

Belekturrek. – Biziki ontsa. Miragarriki gogoetatzen duzu. Geldi etzaitela.

Bladik. – Ba, badoa biziki ontsa. Baina errazu bada: goratasun hau ezta jiten ari.

Belekturrek. – Guardi emazu; arrazoinerik eskas izaiteko badagizun aithormen hori eztateke behar duen bezala; eztuzu behar bada zure itxuraren berriz hatzemaiteko xedetan baizik egiten?

Bladik. – Ez! egiazki ez.

Belekturrek. – Ezta aski. Eztuzu helburu hori ukan behar.

Bladik. – Jinkuaz! balio du bada bizkitartean.

Belekturrek. – He! haur maitea, arrazoina etzazula arrazoinarendako baizik nahi ukan. Gogo emazu zure erokerietara; hetaz zintzoki ahalge izan zaite, hori da iduriz egiteko dena.

Bladik. – Mekatxes! huna ni ontsa trabatua. Izkiriartzen banaki, ene haurkerien zerrenda ttipi bat zirri-marra nezauzuke; laster egina lizateke. Ene arrazoina eta ozartasuna hain dira bat bertzearekin nahasiak, nun horrek guziak egiten baitu jeus ezagun eztaukotan zama bat. Galdez eta ihardestez garbi dezagun.

Belekturrek. – Enakike, zer ziren ezpaitut abantzu batere ikusten. Baina gogoan erabilazu hori zuhaurek, eta susta zaite arrazoinaren maitatzera.

Bladik. – Ha! Debrientxoa, gauza bat ederra da, hoin gogorra ezpaliz.

Belekturrek. – Gure artean diren eztitasuna eta bakea ikuskizu; etzituztea hunkitzen?

Bladik. – Egia da hori; oharr-arazten nauzu. Aurpegi batzu badituzue hain onak, itxura batzu hain zintzoak, bihotz batzu hain bizkorak...

Belekturrek. – Arrazoinaren ondorioa.

Bladik. – Arrazoinaren ondorioa? Emaitza handikoa izan behar du! Harendako adixkidantzaz xoratua niz. Goazen, adixkidea, etzituz gehiago uzten. Huna ni ahalge, huna lilluran, huna behar den bezala. Arrazoin hori ematazu, eta atxik dutan goratasuna. Bai, adixkidea, sei oinez gorako gizonak eztu pampina arrazoindun bat balio; azken hitza dut eta azken errana. He! oizu, hori diotzutuan batean, horra nun higitzen ari nizan. Ha! mekatxes, ontsa so egitazu! begizta; goiti noala uste dut. Eniz gehiago zure aztal-beharrian, galtzaria hatzemaiten dut.

Belekturrek. – Oi zerua! zer mira! hau ageri da.

Bladik. – Ha! debrientxoa, horra nun gelditzen den hortan.

Belekturrek. – Kuraia. Arrazoina maitatua duzuneko, saristatua zira.

Bladik, *ustegabetua eta hatsa galdua*. – Egia hori; osoki harrিতua niz: baina izan behar du ez tatala bada oraino behar duen bezenbat maitatzen; edo, ene liberatzea burura dezan ez tuket merezi. Adi nezazu. Lehenik erranen dautzut edale bat nizala: nehor eztu nik bezain gura onez zurgatu. Hain usu dut arrazoina galdu, nun berak berriz aurki nezakeela ustegabetzen bainiz.

Belekturrek. – Ha! ene bozkariora! Gizonak dira, horra egina dena. Burura ezazu, ene iduriko maitea, burura; oraino inharrosaldi bat.

Bladik. – Ondikotz! huts meta bat badut haien burura heltzeko handiegia; baina, edalera horri doakonaz, ene diru guzia hortako xahutu dut beti; eta gaizkiago, adixkidea, gure mozkinak saltzen nituenean, zenbat erosle ez tuz enganatu, jender enihauren enganatzea ere onhartu gabe! zer abilezia!

Belekturrek. – Miragarri.

Bladik. – Eta Maturin laguna, zer ez tuz egin haren emazteren gaizki ezartzeko? Zorionez ene aldera beti gogor izan baita; hortakotz baitut eskertzen: baina, arrazoinaz, lagun baten ohorean zergatik alhatu nahi ukan, guretik nahi ukan lezan nahi elizatekeenean?

Belekturrek. - Ikus ahala nola bertzelakatzen ari den!

Bladik. – Ondikotz! bai, ene goratasuna aitzina doa; eta arrazoinak ontsa fagorutzen nau. Oizu, adixkidea; mahasti phuxka bat eta phentze phuxka bat banituen; ene aiotz eta laborantzarekin makurrik gabe bizi nintzan; Dufлот kapitaina heldu zata hortan, eta holaxet erriten dauta: “Bladi, nahi nuka ene untzian zerbitzatu? Nahi duka diru irabaztera ethorri?” Etzaztea *diru* hitz hortan beharriak zutitzen, astaña batenak bezala? Ez titu, zure errespetua salbu, abere, adixkide, jendakiak uzten? Eniza taulazko kaiola hartan hetsia egoitera joaiten? Eta gero aroa khexatzen da, horra ekaitza, urak jatekoak andeatzen ditu; ezta gehiago ez orhe ez irinik. He! zer gertatzen da bada? Nigar, oi hu, sakre, gosez hiltzen; kaiola hondatzen da; arrainek Dufлот Jauna jaten dute, berak gogotik janen zituelarik. Dotzen-erdi bat atheratzen gira. Hunara heltzean ttipitzen niz. Horra ene itzuliak badematan diru guzia. Baina, mekatxez! Arrazoin horrekin ezagutza egin dut, eta urregin baten saldegi guzia baino nahiago dut hori. Oizu, Belektur adixkidea, behazu; horra oraino egiten zatan handitze bat: diru jokari batez bezala iduri du; handi bilakatzen niz bapatez; horra orai nintzan bezala!

Belekturrek, *besarkatuz*. – Etzinezake sinets zenbat zorionekin badakusatan zure bertzelakatzea.

Bladik. – Ostia! ene lagunez nola trufatuko nizan! nola loriatuko! nola haziko!

Belekturrek. – Ha! zer diozu hor, gaixoa? Zer sendimendu zozoa! Berriz ttipitzen ari zira.

Bladik. – Oi! mekatxes, egia da ; huna berriz eroria, laburtzen ari. Ai ene! Ai ene! Urriki dut. Barkamenbu galdatzen. Xume izaiteaz botu egiten. Urgulurik gehiago nehoiz ez, nehoiz... Ha!... ha! ha! ha! Berriz goiti ari niz.

Belekturrek. – Ez berriz hortara.

Bladik. – Xumetasuna zein segetu ona handi izateko! Hori nork erran lezake? Besarka zaitzatan, laguna. Aitak egin nau, eta zuk berregina.

Belekturrek. – Behazu ontsa zuhauri hemendik goiti.

Bladik. – Ho! mekatxes, xumetasuna, diotzut. Loria horrek soina nola jaten duen! Ho! gehiago ez tut soberakinik erabiliko.

Belekturrek. – Erregeri berri on horren eremaiteaz berantetsia niz.

Bladik. – Baina, erratazu, ene lagun gaizoak urriki ditut; garitatea badut haiendako. Nik baino balio gehiago badute: orotako gaitzena niz; lagundu behar dira, eta sarri, nahi baduzu, arrazoina entzun araziko dauet. Ikusiko nauten orduko, ene han izateak pheredikatuko ditu; malgu bilakatu behar dute, eta ustegabez hebainduak gelditu.

Belekturrek. – Biziki ontsa arrazoinkatzen duzu.

Bladik. – Zinez! esker handiak zuri.

Belekturrek. – Haier erakapen emaitako bertze bat baino hobe izanen zira: mundu beretik jalgitzen zira, eta nik eztituan argiak ukanen dituzu.

Bladik. – Ho! eztituzula! Erraitea laket zaizu. Iguzkia zu zira; eta eniz argizagia ere, ni, zure ondoan; baina hoberenetik eginen dut, ene lerro aphalaren gatik baztertzen ezpanaute.

Belekturrek. – Nola, lerro aphala! Laborari bat zineala errana dautazu.

Bladik. – Horren gatik da ere.

Belekturrek. – Eta gutietsiko zituzte! Oi giza-arrazoina, horrarano utzi ahal izana hiza! He bada! zuri doakonaz duten erotasunaz balia gaiten; haiek baino arrazoindunago zirela ikusiz, zu hain guti estimatzen zituztena, aphalduak izan beite.

Bladik. – Eta ez A ez B eztazkitalarik! belhauriko eman behar lizateke zure zentzu onari beha egoiteko. Baina horra uste dut gure laguentarik bat heldu.

AGERRALDI XV

BELEKTUR, MEGIZTE, BLADI, FONTIÑAK

Megiztek. – Jaun Belektur, huna baitezpada mintzatu nahi zaizuen.

AGERRALDI XVI

BELEKTUR, BLADI, FONTIÑAK

Fontiñakek. – Diubiban! Bladi nagusia, eniza burxoro! Arestiko xipa hura zirena?

Bladik. – Bai, anaia; huna kuxkutik athera berria den oilaxkoa.

Belekturrek. – Gauza bera gerta zaitzun eztago zuri baizik, gizontto.

Fontiñakek. – He! *cadeditz*, hiltzera noa hor, eta hortaz aholku galdez heldu nintzan.

Belekturrek. – Oizu, nola egin badaki, hunek; elgarrekin uzten zituztet.

AGERRALDI XVII

FONTIÑAK, BLADI

Fontiñakek. – Goazen, adixkidea, xarbo xipia zure eskuetara emaiten dut; bermolda dadin zure gomendio uzten.

Bladik. – Hain errexik jeus ezta. Bota barnera arrazoinetik; ‘ta gero, brix, gorputz osoa heldu zaizu.

Fontiñakek. – Nola, arrazoinetik! Arestian zuzen asmatu dugu beraz!

Bladik. – Ba, sudurra gainera emana nuen. Zozo bat zirela ontsa aithortzea aski da, eta zertan.

Fontiñakek. – Zozo bat? Hitza elaitheka alda? Ez batere higun zatalakotz.

Bladik. – Ezetz, mekatxes! bizian ukanen duzun ideia ederrena da.

Fontiñakek. – Entzun nezazu, gizon ona; eztirea hutsak aithortu behar?

Bladik. – Biziki ontsa.

Fontiñakek. – He beraz! ezta zozokeria enetako. Ene gaitza eztatza hortan: zurea zen; bakoitzak bere zama. Eztut alta neure buruaren gupidesteko xederik, gehiago ezpainiz estimatzen: baina gogoari emaitan, ozar baino gutiago zoro aurkitzen dut neure burua, ergel baino gutiago lele.

Bladik. – Bono! Mekatxes! hori dugu erran nahi: badoa lasterrez. Nork bere buruaren salatzeke gutizia emaitan du mutiko hunek. Hori dea guzia?

Fontiñakek. – Ez, ez: emazu gezurtaria nizala.

Bladik. – Dudarik ezta, Gaskoina zirenaz geroz; baina ohiduraz dea ala gertaldiz?

Fontiñakek. – Gure artean, oro gertaldi zata; ohiduratako khonda ezazu beraz.

Bladik. – Zer da bada hori? Gezurra dion gizon bat, elhea galdua duen gizona bezala da.

Fontiñakek. – Hori nola izan daiteke? ezen aldi berean gezurtaria niz eta elhekarria.

Bladik. – Berdin da, elhakari izanik ere, diotana egia da; gezurra dionak ezpaitu nehoiz behar den elhea erraiten, hitzik ezpalerrake bezala da.

Fontiñakek. – Gogoeta hori etzata hastio; asmamenekoa da.

Bladik. – Goazen berriz gure miserietara. Itulzkizu zure sakelak; zorroaren zola erakutsatazu.

Fontiñakek. – Pozoindari bat izanaz salatzen niz.

Bladik, *gibelatuz*. – Oi! hortako, aholkua behar dut; sendatzeko itho beharko baitzira behar bada, ikusten duzu! Eta hemengo egoiliarrak abisatu behar ditut.

Fontiñakek. – Pozoindatzen dutana ezta gorputza, badagit hobeki.

Bladik. – Behar bada ur-errekak?

Fontiñakek. – Ez: hori guzia baino gaizkiago.

Bladik. – He! mekatxes, mintza laster.

Fontiñakek. – Gizonen izipiritua dut usteltzen; itsutzen ditut; hitz batez, lausengaria nintzan.

Bladik. Ha! zaude; ezen hastapenean zure pozoinak itxura ontsa gaixtoa zuen; baina laztagarri da hori; dena afruntatua niz.

Fontiñakek. – Neure burua hastio dut. Asma ezazu ene nagusiaren irrigarritasunean, erdia nik egina dela.

Bladik. – Gauza hortaz ontsa hasperendu behar da.

Fontiñakek. – Hata do-doia hartzen dut.

Bladik. – Goratuko zira beraz?

Fontiñakek. – Senditzen dutanaz eniz dudan. Jarraik zakizkit, nahi dut mirak jo ditzan Elhorritxeren eta ene nagusiaren begiak. Igurikatu gabe, laster egin dezagun; lehia dut.

Bladik. – Berehala goazen, eta gure lagun guziek bere khondua ukan dezaten behar dena egin dezagun.

EGITADI II

AGERRALDI LEHENA

FONTIÑAK, BLADI, ELHORRIÑO

Elgar pherekatuz bezala sartzen dira.

Fontiñakek, *Bladiri*. – Ontsa beraz, besarka haizatan oraino, adixkide maitea, Bladi adixkide mina. Ni bezainbat iraunen duen esker onaz hertsatua niz: hitz batez, arrazoina zor dauiat eta eta ene itxurara berrizultzea.

Elhorriñok. – Nik, Fontiñak, ehindutan hastio, baina egun aithortzen dauiat ene bihotza hire aldera ontsa jarria dela; Bladiri zor dukan bezenbat zor deat.

Fontiñakek. – Ontasunak alde orotarik nasaiki heldu zazta beraz.

Bladik. – Alajinkua! hortaz guziaz askietsia izaitekoa badut: sendatu dugu Fontiñakeko Jauna, et gero Fontiñakeko Jaunak sendatu zitu; eta horrela, sendatzez sendatze, ontsa niz, ontsa da, ontsa zirezte; eta horra hirur eri mediku bilakatu direnak; ezen medikusa zira bertzerendako, Andereño Elhorriño.

Elhorriñok. – Ondikotz! eztut haier zerbitzu emaita baino hoberik galdegiten.

Fontiñakek. – Ha! sinesten dut; arrazoina baduen edonoren baitan, urko atsegabetua ezta gomendio beharretan.

Bladik. – Miragarri da hori! Zein jende zuzena bilakatzen den arrazoin horrekin!

Fontiñakek. – Ariman sendi dut ezti bat, goxo bat.

Bladik. – Eta enea ontsa atsedenean da.

Elhorriñok. – Hain thesor handia da arrazoina.

Bladik. – Mekatxes! gal etzazula zuk; ontsa gertakizun baita neska baten eskuetan.

Elhorriñok. – Abisuaz ontsa eskertzen zitut.

Bladik. – Xoratzan nau, Fontiñakeko Jauna; xumetasuna badu; gu gizonak bezain arrazoinekoa da.

Fontiñakek. – Neure burua ontsa zoriondun estima nezake hau bezenbat hala baldin baninz.

Bladik. – Oraino! Gaskoin bat xume! Oi! zer aldamera! Zoaz, ondorano purgatua zira.

AGERRALDI II

MEGIZTE, FONTIÑAK, BLADI, ELHORRIÑO, MEDIKUA

Megiztek. – Jaunak, huna zuen lagun bat zuen ikustera jiteko othoiztu nauena.

Bladik. – He! Nun da bada?

Fontiñakek. – Eztut nik ere ikusten.

Medikuak. – Huna hemen.

Bladik. – Ha! hor higitzen ari zen zerbait ikusten nuen; baina zer zen enakien. Uste dut gure medikua dela.

Medikuak. – Hura bera.

Elhorriñok. – Goazen, adixkideak, hortik atheratzera entsegatu behar da.

Medikuak. – He! Andereñoa, eztut gehiago galdegiten; ezen, egiaz, nizan bezala egoitea gauza ontsa itsusia da, nik ontasuna badutalarik, aberatasa nizalarik eta ene herrian estimatua.

Fontiñakek. – Etzaudela ero horier.

Medikuak. – Baina, eztuta neure etxetik urrun egon beharko, beharrean, eta bizitzeko behar denik gabe?

Bladik. – Ixil zaite bada, jende gormanta. Jatekoa eskas duzua hemen?

Medikuak. – Ez; baina ene ontasuna, zer bilakatu da?

Bladik. – Zer ezteuskeria bere ontasunarekin! haur bat bere pampinaren ondotik bezala da. Oizu, jaka bat, janariak eta arrazoina, gizon batek hori baduenean, horra neguko eta udako hornitua; horra mankerdi bat bezain horratua. Ikusiko duzu, ikusiko.

Elhorriñok. – Errozu zen bezala berriz izaiteko zer egin behar duen.

Bladik. – Nahi duzua nik artha dezatan?

Fontiñakek. – Dudarik gabe; ohorea zuri da; gu guzietako gehiena zira.

Bladik. – He! mekatxes, ez gehiago ohorerik, eztut hunki ere nahi; eta ontsa badakit enizala erotegietarik athera den gaizo bat baizik.

Fontiñakek. – Demagun beraz izpirituz hebaindu hori Elhorriño Andereñoaren eskuen artean.

Elhorriñok. – Ni, Jaunak! hor zireztenean eni dago ixiltzea.

Medikuak. – He! adixkideak, horra komplimendu ontsa luzeak, oinazetan den gizon batendako.

Bladik. – Ho! bada, aphaltasunak ibili behar du gutartean; neure burua beheitzen dut gora egoiteko. Zuretako azkarregi da hori, ñimiñoa; eta banoa, lagunek manatzen dautatenaz geroz, mutiko handi bilakatzen zuri ikastera, eta zure xipitasunaren *tu autem* zer den; baina bortitz izanen niz, aitzinetik diotzut; zure ttipitzea laidoez lehertu behar dut: laguneri galdegizu bada!

Fontiñakek. – Bai, zure osagarria horri dago.

Medikuak. – Zer! zure segetu guzia eni laido erraitea da? Eztut nahi.

Baldik. – Ho ontsa! atxikizkizu beraz zure laur zangoak.

Elhorriñok. – Baina entsegu egizu, gizon xipi.

Medikuak. – Laidoak Fakultateko dotore bati?

Bladik. – Dotorerik ez dotrinarik ezta; botikari bazine ere.

Medikuak. – Dakusagun bada zer den.

Fontiñakek. – Bono, hartzen duzun xedeaz goersten zitut. Elhorriño Andereñoa, egitera utz dezagun nagusi Bladi, eta entzun.

Bladik. – Lehenik, hasi behar zaizu mediku bazira zoro bat zirela erranez.

Medikuak. – Huna laborari bat ontsa ausarta.

Bladik. – Ausarta! eniz zure menean. Erratazu, khexatu gabe, ezkondua zirena, emaztea bazinuena han?

Medikuak. – Ez, alhargun niz; emaztea hogeita bost urtetan hila zata birietako gaitz batetik.

Bladik. – Fakultateko dotrina izana gatik ere?

Medikuak. – Enuen salbatzeko ahalik ukan.

Bladik. – Haurrik baduzua?

Medikuak. – Ez.

Bladik. – Ez zuzen ez gaizki?

Medikuak. – Ez, diotzut. Hirur baintuen; pikotatik hil dira, duela laur urte.

Bladik. – Debrua dotorea! eta jendea zertarik sendatzen duzu bada?

Medikuak. – Nahi duzuna errazu, bertze baten baino gehiago laster egiten zuten ene ondotik.

Bladik. – Azken lasterra baitzuten. He! eztiozua aberats zirela?

Medikuak. – Dudarik gabe.

Bladik. – He! baina, mekatxes, jendea hil-araziz biziaren irabazteko beharrik eztuzunaz geroz, mediku izanez ogendun zira. Beharrak jende hil-araztera bortxatzen duenean

oraino, baina aberats denean, eztu balio; eta zoro bat zirela erranez banarraika, eta, handitu nahi baduzu, berak hiltzera utzi behar direla jendeak.

Medikuak. – Baina azkenean...

Fontiñakek. – *Kadediz!* Eztuzu arrazoinkatzen duen baino hobeki hiltzen.

Elhorriñok. – Segurki.

Medikuak, *haserrean*. – Ha! banoa. Ihizi horiek nitaz trufatzen dira.

Elhorriñok. – Ezta joa izana gabe; berriz itzuliko da.

AGERRALDI III

BELEKTUR, FONTIÑAK, BLADI, ELHORRIÑO

Fontiñakek. – Ha! Horra lehenbiziko argi arraiak haren ganik ethorri zauzkun gizon zuzena. Zaugi, Belektur Jauna, zure haurretara hurbil zaite, eta zure besoetan harzkizu.

Bladik. – Ho! esker onak emanak dauzkot jadanik.

Belekturrek. – Eta nik, zirezten izanaraz jainkoer emaiten deztuet. Ezta gehiago zuen lagunez baizik ari izan behar.

Bladik. – Bat huts egin dut orai berean; eta bertzeak ontsa hisituak dira, gehienik gortelaria eta filosofoa.

Elhorriñok. – Ene aldetik, ene etxekandereari arrazoina entzun araziko daukotala uste dut, eta hemen berean geldituko girela; ontsa baigira!...

Belekturrek. – Zuer horren sinets-arazteko xedea nuen, haurrak; zuen herrian berriz eror zaitezke behar bada.

Bladik. – Jainkoa! Gure burumunak berehala urtuak litzate. Arrazoina erokerien herrian, elhur pilota iguzkian bezala da. Baina, iguzkiaz mintzatzean, erratazu, aita Belektur; arestian, iragaitean, herriko oilanda gazte bat aurkitu dut, osoki gixakoa, alafe, eskua hartu baitauta, eta erran: “Horra beraz handitua zirela! Biziki ontsa doazu; komplimentuak egiten daukitzut.” Eta gero, horren erraitean, begiak nitan zerabiltzan, ikusi behar zen; eta gero: “Mutiko ederra, beha zautazu; utz nezazu zure maitatzera. – Ha! Andereñoa, trufan ari zira, egin dut; abantailak eztitut nik emaiten, nik ditut galdegiten.” Eta gero ethorri zira, hortan gelditu niz. Zer erran nahi du horrek?

Belekturrek. – Horrek erran nahi du maite zituela, eta aithortzen zautzuela.

Bladik. – Maitasun aithortze bat neroni! eta gaizkirik eztea hortan?

Belekturrek. – Batere ez. Nola bada? herriko legeak du horrela egin dadin nahi.

Bladik. – Goazen, goazen, trufari bat zira.

Elhorriñok. – Belektur Jaunak irri egitea maite du.

Belekturrek. – Ez, zinez, serioa ari niz.

Fontiñakek. – Baina azkenean, Frantzian ere, hori hasten ari zen.

Belekturrek. – Nahi zinuke emazteak gizoner jauki ditent! Emazten zuhurtziak horri iharduk lezakea ere?

Fontiñakek. – Arrazoin duzu ezta ohiki azkarra.

Bladik. – Mekatxes! egia da, orotan ezta zuhurtzia aurdikirik baizik ikusten.

Belekturrek. – Zer bilakatuko da ahulezia indarrak jaukitzen badu?

Bladik. – Adio karrosa!

Belekturrek. – Zer bilakatuko da maitasuna, ahulena, emaztekoa, baldin baduzu maitasunaren olden gaintzeko lanaz kargatzen? Zer! xarmatzea gizonen gain ezarriko duzu! Eta emazteak hartara erortzen baldin badira, zer erranen dauezu? Orduan zuek zirezte desohoratu behar, eta ez hek. Zer lege bitxiak zuenak maitasunari doakonaz! Zoazte, haurrak, eztitu arrazoinak eginak, baina bizioak; bere abantailak ontsa entzun ditu. Emaztek gizoner

ihardukiko zutela ezarri den herri batean, bertutea tirrien bixitzeko baizik balia eladin nahi izan da, eta ez gainditzeko.

Bladik. – Mekatxes! emaztek jitea aski dute, ene indarrak bermuki igurikatzen ditu. Ikusiko dute bertuterik ezzutanez irri egiteko baizik nahi.

Elhorriñok. – Zuen ohidurer jartzeko, nahiz zentzua baduten, neke ainitz ukanen dutala aithortzen dautzut.

Belekturrek. – Hanbat gaixto; berriz eroria bezala ikusten zitut.

Elhorriñok. – Ondikotz! Jauna, oraikoan uste dut.

Bladik. – He! mekatxes, laster egizu bada; urrikal zaite; horra zure goratasuna joaiten ari.

Elhorriñok. – Bai, amor emaiten dut; eginen dut nahi den guzia; eta, obeditzen dutalako phorogutzat, oizu, Fontiñak, maita nezazun othoizten zitut, othoi zinez.

Fontiñakek. – Ontsa hertsatzen nauzu.

Elhorriñok. – Arrazoin duzula senditzen dut, Belektur Jauna; eta zuen leger jarriko nizala hitzemaiten. Ordu huntan senditu berri dutanak haien aldera errespetu gehiago emaiten dauta oraino. Goazen, ene etxekanderea intziraka ari da; onhar ezazu hortik haren jalgitzera ar nadin; mintzatu nahi dut.

Bladik. – Zure laguntzera utz nezazu ere.

Belekturrek. – Ekhar dezautzuten erraitera banoa orai berean.

Fontiñakek. – Eta nik, ene aldetik, ene nagusiaren burxoratzeak gudukatuko ditut.

AGERRALDI IV

BLADI, BELEKTUR

Bladik. – Alajinkua! Elhorriño Andereñoa, zer diozu hortaz? Ontsa lege ederrak badira herri huntan.

Elhorriñok. – Orok xoratzen nau hemen.

Bladik. – Mekatxes! oizu, horra arestian lausengatua nauen neska hura, gure gana heldu.

AGERRALDI V

ELHORRIÑO, BLADI, IRLATARSA BAT

Irlatarsak. – Ha! Ene mutiko ederra, berraurkitzen zitut; eta zu, Andereñoa, ziren bezala ikusteaz xoratua niz.

Bladik. – Ni ere hortaz azkarki xoratua niz. Mutiko ederrari doakonaz, halakorik ezta hemen.

Irlatarsak. – Eni, hala iduritzen zazkit.

Bladik, *Elhorriñori*. – Amorez ari zatala ontsa ikusten duzu. Baina, Andereñoa, mintza zaizkit: ederra nizala zein xedetan erraiten dautazu? Horren jakiteko aburua dut. Gustatzen nizaizua?

Irlatarsak. – Segurki.

Bladik, *Elhorriñori*. – Gogoan ontsa harrazu jeus eztezaketala egin. Ontsa lardea niz, eztea hala?

Irlatarsak. – He zer! hain gozagaitza aurkitzen nauzua?

Bladik, *berex*. – Zu! ez... Bai, bai. Ametsetan ari bainiz. Mekatxes! huni gogorki egitea zer domaia!

Elhorriñok. – Nagusi Bladi, hoin nexkato pollitaren irabazteak zure artha merezi du bizkitartean.

Bladik. – Ho! baina gauzak behar du jin; ezpaita oraino ontsa ondua, eta ikusiko dut maitatuko nauenean; doala bere urratsean.

Irlatarsak. – Bakar-bakarrik maitatzea ontsa trixte da.

Bladik. – Ene zuhurtziak eztu oraino jostagarri dela deliberatu.

Irlatarsak. – Huna, uste dut, zure lagunetarik bat heldu; banoa zure bihotzetik jeus igurikatu gabeen.

Bladik. – Zaude, zaude, adixkide gaixoa, berriz jinen zira. Kuraia ez gal, entzuten duzu?

Irlatarsak. – Hori ikusiko da.

Bladik. – Goraintzi, goraintzi. Zer egin badut. Sobera eremu irabazten duzu, eta ahalgetua niz. Goraintzi!

AGERRALDI VI

KONDESA, ELHORRIÑO, BLADI

Kondesak. – He bada! zer nahi dautate? Oi zerua! zer dut ikusten? zein lilluramenez hartu duzu zure itxura egiazkoa? Menperatzen eztutan etsipen batera erortzen niz.

Bladik. – Zaude, ene anddere ttipittoa, zaude bada gostuan. Ezta hemen burumunen antolatze ttipi batez baizik ari.

Elhorriñok. – Badakizu, Anderea, arestian Fontiñakek eta laborari hunek arrazoin eskasez baizik ezkinela xipi uste zutela; eta uste zuzena zuten: egiaztatu da.

Kondesak. – Zer ameskeriak! eroa ote niz?

Bladik. – Baietz! Mekatxes, horra zertan den.

Kondesak. – Nik, izpiritua galdua dutala! Zein ezinbertzetara eniz hertsatua!

Bladik. – Behazunez, mozkor bat nizala aithortua dut bada, nik.

Elhorriñok. – Ene erokerien aithortzeaz baizik eztut arrazoina hatzeman.

Bladik. – Bono, bono, hatzeman! Bere itxura ahazti behar du! Gibeletik hoinbertze laster egiteko horra philda bat ederra! arrazoin galduaz nigar egin dezala, horra dena.

Elhorriñok. – Fontiñakek eni horren sinets-arazteko nik zuri egiteko dutan bezenbat neke ukana du, etxekandere maitea; baina amor eman dut.

Bladik. – Ni bezalako bilaun batek izaite arrazoindun baten izanara duenean, nahi duzua beti zure ihizi izanara atxiki? Gorteko anderauren batek!

Elhorriñok. – Etzozula gehiago Gorte zorigaitzeko hori aipa.

Kondesak. – Nigarrek enaute mintzazera uzten.

Bladik. – Horra on baino hobe dena; baina eztario zure erotasunak baizik: arrazoinak xorta bat ez; ezta jeus aitzinatzen.

Elhorriñok. – Hori egia da.

Bladi. – Etzaitela khexa, etzitugu garitatez baizik gutiesten.

Kondesak, *Elhorriñori*. – Baina, othoi, ikas ezaztazu ene erokeriak!

Elhorriñok. – He! Anderea, gogoeta apur bat. Eztakizua gazte zirela, eder, eta mail handiko neska? Hirur gaitasun horier ihardoki duen neska bat erratazu; erretazu bat.

Bladik. – Gazteria hori, haizera itzultzen da. Gaitasun horrek lorios egiten du.

Elhorriñok. – Eta edertasuna?

Bladik. – Emazteak hain zozo ditu bilakatzen!...

Kondesak. – Zure khondura, Elhorriño, xori-buru bat niz beraz, zozo eta lorios bat?

Elhorriñok. – Anderea, hain zuzen diozu, nun hortan sar nadin ezpaitu balio.

Bladik. – Etzira uste gabetarik hoin xipi. Ontsa badakusazu zure diruaren ordaina emana zaizula.

Kondesak. – Urguluntzi, zozo eta xori-buru!

Bladik. – Ba, egizu hasnaurri, hor ontsa xeha ezazu zure baitan, sendagailutzat balia zakidizun.

Kondesak. – Azkenean, Elhorriño, hau guzia onez onean dela sinetsi nahi dut; baina diozunaren iduripena duen ezer ezta kusak neure baitan.

Bladik. – Mekatxes! alta argia sudurrari aski hurbil ezartzen dautzut. Mintza zaizkogun apur bat kriketasun hortaz. Untzi hartan zama handi bat bazadukan.

Elhorriñok. – Lagun zaite, Anderea; gogoan harrazu, behazenez, aphaintzeko bat zer den.

Bladik. – Zaude. Aphaintzeko bat, eztea hain ontsa antolatua den mahi bat, hainbertze puxkileriekin, argi batzu badituena, zilharrezko khutxaño batzu eta mirail bat estalgi batekin?

Elhorriñok. – Hori bera da.

Bladik. – Ho! gure herriko andereak berdina bazuen.

Elhorriñok. – Orhoit zirea, ene etxekandere maitea, zurearen gainean zinuen aurpegiko tresneria andana hartaz?

Bladik. – Tresnak aurpegiko! Amak etzaukona emana aurpegi bat jadanik egina?

Elhorriñok. – Ongi! kriketa baten aurpegia nehoiz egina dea? Lantzen da egun oroz: behar dira akomeatu bekuruntzak, bekaldiak. Eztea egia egun batez, zure mirailan, behako ezti baten hatzemaiteak hirur oren gosta zazkitzula? Nahi zinuenaren erdia etzinuen hale ere egin; ezen, nahiz behako ezti bat zen, zerbait burgoi nahasi behar zizakon; burgoitasun laurden batek behar zituen eztitasunezko hirur laurden neurriratu; ezta gauza errexa. Noizten urgoiak ezta gehiegi hartzen zuen; noizten eztiak urgoia ithotzen. Ezta haztakina eskuetan; egiten ikusten nuen, eta enaukon gehiegi baizik behatzen. Enituena zure itzuli-mitzuli guziak errepikatzen? Ikusi behar nintzan begiez behakoetan suzko neurri batzuen bila, ahuldurazko, xorokeriazko eta nobleziazko batzuen. Mila baino gehiago banituen, bertze hainbertze tiro baitziren, zure menean baizik ikasia enuelarik. Bat bazinuen bizia eta aldi berean hiltzera emana, gogoia gal-arazter baitauta: biziko sei ilabete bederen gosta behar ukana dautu, hari jarraitzeko hartu nuen lepho-gogortze bat bertzerik.

Kondesak, *hasperenka*. ! Haaa!

Bladik. – Zer ezteuskeria andana! Kriketa baten begi izaitea zer zori izigarria!

Elhorriñok. – Eta gure antolamendua! eta gure buruaren egitura, Frantzia bereziki Anderea han egona baita! eta xingolen hautatzea! Hori ezarriko dautu? ez, begitarte gogortzen dautu. Hau entsea dezagun; uste dut iluntzen nauela. Ezar dezagun horia, histen nau; zuria, larru-ara ilhautzen dautu. Bitartean entseatzen da, ekhertzen, berriz ezartzen, khexatzen; besoak akhiduraz erortzen dira, eztitu gehiago urguluak baizik atxikitzen. Azkenean bururatzen da; horra buru hori antolatua, horra begiak harmatuak. Hoinbertze garazia harendako egin diren xoriburua sarri ethorriko da. Ha! zer ukaldi ederra, hatzemaiten ahal baliz!

Bladik. – Baina egin-ara horrekin, zuek jenden gainera tiro egiten duzuen munduko emazteak, tirokariak ziratela ontsa entzuten dut.

Elhorriñok. – Nunbait han, Bladi gaizoa.

Kondesak. – Ha zerua!

Bladik. – Deitoratzen da. Arrazoina da erotasunarekin guduka.

Elhorriñok. – Etzaitela nahas, Anderea; osoki zurea den bihotz bat zaitzu mintzo, eta eniz zure erokerien erdia baizik orhoitzen. Iaiotzeko gaian, urgulua: jende horiek nor dira? zein etxetakoak? eta burjesia xipi hori enekin gomparatzen? Eta gero menekoak

agurtzen diren onhezia burgoi hori; bere lekuaren hartzean den itxura gora hori; nor bera zer den estimatze hori eta bertzeak zer eztiren. Andere hau atherano lagunduko dea? Hori eztea agurtuko baizik? Khondutan hartu gabe begitarte pollit guzien alderako gorromio hori, doinu axolagabe eta ohargabeko batez errhausten baitira. Zenbat eztituzu hantuak aurkitu, gixenak baitziren? Mehe zenari etzinaukon larrua hezurren gainean baizik uzten. Hunek bazuen sudur bat izpiritudun izatea debekatzen zaukona. Begi batzu burgoi zirena? galduak bilakatzen ziren. Eztiak zirena? horra zozoak. Biziak? horra eroak. Hogeita borts urtetan, berrogeikora hurbildua zen. Emazte xipi batek bazituena garaziak? ha! pampina! Handia zena eta ontsa egina? ha! zigantea! Bere burua ferian erakuts-araz zezakeen. Horren gainera emazu emazte baten alderdia hartzen den xorroxtasun hori alegia ezeztatuz handitzen diren gaitzerran batzuez, ezpaitira alegia geldi-arazten laster egin-arazteko baizik, eta hain ontsa hedatzen baitira, nun gehiago ezpaitaizke barrea.

Kondesak. – Geldi hadi, Elhorriño, geldi, othoi.

Bladik. – Alajinkua! huna ixtorio bat ontsa jostagarria eta aldi berean lastimagarria. Zer jostakina, mundu handi hori! Zein maltzur gaixto bitxia! Behar lizateke, mekatxes! Zubi-Berrian erakutsi, ikusgarri bezala. Xaramela hori gogoan atxik nezake. Mota orotako xingola, musker, urdin, hori, aurpegi batekin adixkidetasunik eztutenak; margoekin bizitzekorik eztuen kriketasun bat; beso batzu ezin egonean; eta gero urgulua haier erraiten: kuraia! eta gero behako baten ezti, burgoiarekin bustitzen dena; eta gero merkateria horren phizatzeko haztakina: zer da hori guzia?

Elhorriñok. – Burura ezazu nagusi Bladi; erran dutan guzia baino hobea da hori.

Bladik. – Alajinkua! Eginen dut. Oizu, behako heren bat laurden batekin; erloia bezala goititu behar den aurpegi bat; begitarte horren ikustera datorren xori-buru bat; emazte batzu xori-buru horren ondolik ihizira doazenak, tirokatzera; eta gero errhautsa eta beruna begian; iaiozte batzu jenden etxea galdegiten dutenak; burjesa batzu bitxiki gomparatuak; aurpegi pottolo batzu gizenarekin hantura badutenak; andere huni ekhentzen zakon goratasun zati bat bertze horri emaitako; sudur batekin ezin akomea daitekeen izpiritua, eta bihotz onez gaitzerraitea. Badae oraino? Guzua nahi baitut, sendatua izanen denean andere huni erakusteko; irri egin-araziko dauko.

Elhorriñok. – Anderea, itxuratze horrek badu segurki arrazoinera deitzekoa.

Kondesak, *ahalgetua*. – Elhorriño, begiak idekitzen dauzkit; amor eman behar da: ero bat bezala bizi izana nun. Lagun nezan; zer bilakatzen ari nizan eztakinat.

Bladik. – Ha! Elhorriño, adixkide ona, horra egina, pampina joan da; huna nehoiz eginen den jalgitze ederrena.

Elhorriñok. – Ha! ene etxekandere maitea, zein askietsia nizan!

Kondesak. – Zenbat zor deatan, Bladi; eta hiri ere, Elhorriño.

Bladik. – Mekatxes! zenbat bozkario dutan! xipitasunik gehiago ez; ukaldi batez garbitu dut.

Kondesak. – Ha! haurrak, enetako eztiarik dena hortan guzian, orai gauzez dutan gogamen sendo eta arrazoina da. Zein goxagarri den arrazoina!

Elhorriñok. – Hitzemana nautzun, eta, sinetsi nahi banauzu, hemen egonen gira. Eztugu berriz irriskutan jarri behar; berriz erortea, gu emazten baitan, gizonetan baino biziki errexago da.

Bladik. – Nola, emazte bat, beti erdi-eroria da. Emaztea beti hormaren gainean dabil.

Kondesak. – Ez beldur izan; arrazoina hemen berraurkitu dut; ehoiz eniz hartarik urrunduko. Hura balio duenik zer ukan nezake?

Bladik. – Phildarik baizik ez. Lehenik bada hemen gobernariaren semea, mutiko bat baita ontsa egina.

Kondesak. – Biziki gixakoa; ohartu nako.

Bladik. - Oizu, hunara heldu da bere arrebarekin.

AGERRALDI VII

KONDESA, ELHORRIÑO, BLADI, PARMENEZ, LOREDI

Loredik. – Zer ikusten dut? Ha! anaia, zein jende pollita.

Bladik. – Alta arestiko pampina hura da.

Elhorriñok. – Ene etxekanderea da, Jauna ohartua zizakon eme xipi hura.

Parmenezek. – Nola, zu Anderea?

Loredik. – Eta ene ar xipia?

Bladik. – Hari bere goratasunaren emaiten ari zako; Gaskoina ondolik du, erran daukunaz.

Loredik, *Kondesari*. – Zorion bera ukan lezan ontsa nahi nuke. Eta zu, Anderea, zinen izan-arak begitarte xoragarri bat gordetzen zaukun. Adixkidantza galdegiten dautzut.

Kondesak. - Zurearen galdegitera nindoazun, Anderea, herri huntan betiko gerizarekin.

Loredik. – Adixkide maitea, atsegin handiagorik ezin egin dezaukuzu; eta lañotasunak ene anaia gauza hortan argi emaitera haizu usten balu, nik bezainbat bozkario erakuts lezakeela uste dut.

Parmenezek. – Emeki, arreba.

Kondesak. – Ez, Printzea, zure bozkarioa ager daiteke; eztu atsekabetuko.

Bladik. – He! mekatxes, hortan, eztu horrela ihardetsi behar; hari dago berearen atxikitzea, eta ez zuri. Hemen gizonak dira fazoin egile, eta ez emazteak. Ekhar zure maitasuna, zer egingen duen berak ikusiko du.

Kondesak. – Nola! ez tut hartzen.

Elhorriñok. – Anderea, hori ez kuz aldatua baita. Gure erresuman gu setiatzen gituzte; hemen guk egiten ditugu, gaztelua azkarkiago zaindua baita.

Bladik. – Gizona hemen, emaztearen barandagailua da.

Kondesak. – Ohidura hori biziki berri zata; baina ene bizian gogoan ukan dut aldi bat baino gehiagotan, gizonak ikusi ditutanean emazten ahuleziez espantu egiten.

Loredik. – Horrela, adixkide maitea, ene anaia maite baldin baduzu, etzazula hari mintzatzeko fazoinik egin.

Elhorriñok. – Bai, bai, ezin zuzenago da.

Kondesak. – Eragozpen apur bat emaiten dauta horrek.

Elhorriñok. – Guardi emazu; faxoin horiekin ni berriz erortzer niz.

Kondesak. – Nahiko duzuen bezala.

Loredik. – Anaia, Andereak ezagutzen ditu gure ohidurak, eta segetu bat erran behar dautzu. Atzerritarra dela orhoit zaite, eta bertze batek baino ikustate gehiago merezi duela. Nik, ezpaitut ehoren segeturik jakin nahi, uzten zaituztet.

Bladik. – Ixilik nago, ni ere.

Elhorriñok. – Eta ni berdin, banoa.

Bladik. – Zure arestiko ar xipia ongi aitzinatua denez ikustera goazen.

Loredik, *Kondesari*. – Biziki opatzen dut. Goraintzi, koinata maitea.

AGERRALDI VIII

KONDESA, PARMENEZ

Parmenezek. – Xoratua niz, Anderea, arrebak emaiten dauzkitzun izen goxagarriez, eta zuen bien artean hoin ontsa hasten ari den adixkidantzaz.

Kondesak. – Hura baino maitagarriagorik ezer eztut ikusi eta... familia guzia bere idurikoa du.

Parmenezek. – Sendimendu hortaz eskertzen zitugu; baina baduzu, diotenaz, segeretu bat eni erraiteko.

Kondesak, *hasperen batean*. – He! ba.

Parmenezek. – Zertaz da, Anderea? Egiten nezauzukeen zerbitzu batez ote lizateke? Zuri baliagarri izaitera lehiatzen ezten ehor ezta hemen.

Kondesak. – Ontsa ona zira.

Parmenezek. – Mintza zaite deblauki, Anderea.

Kondesak. – Ene herriko legeak zurekoetarik ontsa ezberdinak dira.

Parmenezek. – Gureak hauteskarriagoak iduritzen zazkiketzu?

Kondesak. – Duten zuhutziaz hartua niz; baina...

Parmenezek. – Zer! Anderea? burura ezazu.

Kondesak. – Neurer jarria nintzan, eta ohidura gaitzak nekez dira galtzen.

Parmenezek. – Arrazoinak kondenatzen dituen orduko, ezin daitezke aski laster utz.

Kondesak. – Hori egia da, eta nehork enindezake uztera ekhar zuk baino lasterrago.

Parmenezek. – Dakusagun; laguntzen ahal zituta? Oraino gelditzen zaitzun neke hortako ahal bezainbat zurekin niz.

Kondesak. – Ontsa izendatzen duzu; nekea da zinez. Baina, Printze, ezer eztuzua gogoan, zuhaurek?

Parmenezek. – Hemen guk, gizonak, eztugu gogoan zer dugun erraiten.

Kondesak. – Ohar zaite bizkitartean atzerritar bat nizala, errana dautzuten bezala. Gauza batzu badira hetan ezpainindaike oraino osoki azkartua izan.

Parmenezek. – He! zein dira? Emadazu bakarrik iduripen bat: zer den jakiten lagun nezazu.

Kondesak. – Norbaiten ganako sendimendu bat baldin banu, behazunez?

Parmenezek. – He bada! ezta hori debekatua: maitasuna sendimendu naturazko eta beharrezko bat da; eztira dituen bixitasunak baizik arautu behar.

Kondesak. – Baina sendimendu hori, haren gana nukeenari errana dautate aithortu behar naukokeela.

Parmenezek. – Ezkira bertzela bizi hemen; jarraikazu, Anderea. Norbaiten ganako ixuririk baduzua?

Kondesak. – Bai, Printze.

Parmenezek. – Badu itxura eztela sendigaitz izanen.

Kondesak. – Hitzemaiten dautazua?

Parmenezek. – Eztaiteke berme izan norberaz baizik.

Kondesak. – Ontsa badakit.

Parmenezek. – Eta zure ixuria noren aldera duzun jakin gabean niz.

Kondesak. – Eztela bertze baten alderakoa ontsa badakusazu. Ha!

Parmenezek. – Etzaitela gorri, Anderea; maite nauzu eta maite zitut. Ene aithorraren zintzoak zureak emana dautzun nekea ezeztaz dezala.

Kondesak. – Maitagarria bezain bihotz onekoa zira.

Parmenezek. – Eta zu, hartako gai ziren bezainbat maitatua. Zure sendimenduak erranen daukozunean ene aitari eginen daukozun atseginaz aitzinetik segurtatzen zitut. Duzun izanara baino, eta hemen egoiteaz horren iraupena baino ezer etzauko balio handiagokoa izanen. Eztut gehiago hitz bat baizik zuri erraiteko, Anderea. Zuk eta zure

lagunek “Printze” deitzen nauzue, eta hitz horrek zer erran nahi duen argi-arazi dut; etzazula gehiago erabil. Eztugu titulu hori hemen ezagutzen; ene izena Parmenez da, eta bertzerik eztautate emaiten. Urgulua gudukatzen denean, neke ainitz bada haren suntsitzen. Balaka baladi, zer bilaka laiteke? Gaitz ororen ithuburua lizateke. Manatzeko ezarriak direnak, zeruak hartarik begira beitz, bertzek baino bertute gehiago behar baitute hek, haien gaitzen kontrako zuzenbiderik ezpaita!

AGERRALDI IX

PARMENEZ, KONDESA, FONTIÑAK

Fontiñakek. – Ha! Anderea, berrezagutzen zitut, ene begiek berriz hatzemaiten dute munduan zen jende xoragarriena! Huna ene bizian arrazoina eta edertasuna elgarrekin ikusi ditutan lehenbiziko aldia. Onhar ezazu, Jauna, Anderea ereman dezatan; hunen anaiaren izpiritua jazartzen da, uztarka ari; erotasuna zaila du, eta gudari lagun beharrean niz.

Parmenezek. – Zoaz, Anderea, etzaitela deusetan gupida izan haren hortik atheratzeko.

Fontiñakek. – Lana izanen da harekin; gortelari goiarin bat baita.

EGITALDI III

AGERRALDI LEHENA

KONDESA, LOREDI, GORTELARIA, FONTIÑAK, ELHORRIÑO, BLADI

Kondesak, *gortelariari*. – Bai, anaia, gogoia jaiten dautzuten behazuner amor emeezu; aitzinean ginuen izanaran berriz jarriak ikusten gituzu; etzitua horrek bildu behar? Ni mintzo nizaizuna, ikusazu orai nola nizan; zure arreba ezagutzen duzua bere erokeriez egin duen aithormen zintzoan? Kuraia horren ukaiteko gai nintzala uste zinuena? Hori estimatu gabe egon zaitezke, eta eztauzua zuhaurendako gutiziatzen?

Bladik. – He! mekathez! gure miresteko begien idekitzea aski da, bertzalde Andereñoa hemen, Gobernariaren alaba bera, eta zure berritultzeari baizik eztagokona zure begi ederrez zurekin solastatzeko; entzuteko ontsa gozagarri izanen baitzaizu.

Loredik. – Bai; izanen ziren bezala azmatzen dutan zure ikusteko bozkarioa ematazu. Zuretako gai ezten izanara hortarik jalgi zaite, ehortzia bezala baitzira hortan.

Fontiñakek. – Zure golko barnean ukanen duzun atsegina bazinaki!

Bladik. – Horra gure medikua sendatua; hortako guzier besarka ari da; hain bozik da, nun ibiltzale bat ithotzer baitu. Noiz ithoko gituzu bada zuk ere? Hisiturik ezta orai zu baizik, neurtitz egile horrekin, berriz erori baita, eta filosofoxka lorios hori, ontzeko zozoegia baita, eta phegar bat bezala arrazoinkatzen.

Kondesak. – Goazen, anaia, ez gehiago zalantzan egon, othoi-othoi.

Elhorriñok. – Hortara jin behar da, Jauna. Bertzela egiteko biderik ezta.

Gortelariak. – Zer izanara!

Bladik. – Horri zer egin? Gogoan dutalarik, zure arrebak ontsa jasan ahal duela egin daukotan laidoa; horra bera erraiteko; hea thirabirakatu dutanez galdegikozu, eta bere gogo gaixoan jasan duen guzia, eta hetaz erasiatu dutan erokeriak; inharrosaldi guzia galdegikozu.

Loredik. – He bada! hortan sinetsiko gituzua?

Gortelariak. – Ha! Anderea, zer gertaldia! Fagorez galdegiten dautzut ephe batez utz nezazun Fontiñakekin.

Kondesak. – Ba, anaia, utziko zitugu; baina, gure aidixkidantzaren izenean, ez gehiago iharduk.

Fontiñakek, *Bladiri, berex*. – Bladi, etzaitela urrun, beharrea baldin baniz eskukaldi baten emaitako.

Bladik. – Ez, ingurune huntan ibiliko niz.

AGERRALDI II

GORTELARIA, FONTIÑAK

Gortelariak. – Aithortzen dauiat, Fontiñak, khordokatua sendi nukala.

Fontiñakek. – Sinesten dut: arrazoina eta zu, funtsean, etzirezte elgar ez entzun ukanik baizik gaitzitu.

Gortelariak. – Ene arrebak erraiten dituen erhokeriak oro aithortu dituela egia dea?

Fontiñakek. – Ixtorioak badio ezin hobeki aithortuak dituela, zinez.

Gortelariak. – Hark hain loriosa zelarik, nola jasan ahal du nahasmen hori?

Fontiñakek. – Badiote alabaina hatsarrean gogoia lan handitan zuela. Oihu ainitz: Zertan niz? Gorrituz. Nigarrak jin dira, etsitze apur bat, guziaren gainetik haserre ttipi batzu. Egoitza handikeriak zaintzen zuen; baina azkenean arrazoinak hain hurbildik hertsatu du, nun, erraiten den bezala, leihotik egotzi duen, eta zurea jadanik jauzia bezala ikusten dut.

Gortelariak. – Baina, erratak, zer nahi duk aithor dezatan; hortan baituk ene eragozpena.

Fontiñakek. – Desenkusa nezazu; hornitua zira; zure eragozpena ezin daiteke ethor gaiaren nasaitasunetik baizik.

Gortelariak. – Nik eztut ahulezia horietarik neure baitan ezagutzen, gorri-araz dezaketen zorokeria horietarik; eztut ezagutzen.

Fontiñakek. – He bada! ezagutzeko lekuan ezarriko zitut!

Gortelariak. – Irriz ari zira, iduriz, Fontiñak?

Fontiñakek. – Nik dutan ofizioan irriz, itsu baten sendatzeaz ari behar denean! Eztuzula uste ukan.

Gortelariak. – Nun da bada itsu hori?

Fontiñakek. – Jauna, laburzki ar gaiten; bizia labur da; egitekoez mintza gaiten.

Gortelariak. – Ha! izitzen nauk. Zer erranen dautak? Khitzika eztiat maite.

Fontiñakek. – Erdi-erdian hatzemaiten zitut. Ttipikeria batekin hasten zira hor. Untzi betegi haiekin bezala da zurekin; higitu orduko badariote.

Gortelariak. – Hasten nizan ttipikeria hori erran nahi zinauketana bada?

Fontiñakek. – Xuri zaitzatan duzun beldurra da. Haurrik eztuzua nehoiz ikusi bere amañoaren besoetan? Badazaguzua kuxkulak inharrotsen dauzkon jostagailua kantuñoarekin ñiñiaren bozkariatzeko? Zenbat egite duzuen ñiñi horrekin, zuek jaun handiek! Hurbiltzen zaizkitzun guziak ikuskizu, guziek jostagailua eskuan dute; kuxkulak jo behar du, eta kantuñoak ibili. Behatzen dautazu? Zer duzu gogoan?

Gortelariak. – Nori mintzo ziren osoki ahazten duzula.

Fontiñakek. – He! duibiban, heldar-oihala utzazu; higundua izan zaiten ordu da.

Gortelariak. – Horra ezagutzen eztutan frikun bat. Nun duk bada zor dautakan errespetua?

Fontiñakek. – Nahi duzun errespetua, badakizu! kuxkularen inharrostea da; baina jostagailua galdu dut.

Gortelariak. – Ezteusa!

Fontiñakek. – Gehiago barkatzerik ez, zandiz. Gizon batek besoa atheraia duelarik, eztea berriz lekuan ezarri behar? Oinhazerik gabe egiten dea hori? eta eztea gero ibiltzen? Etzaizu zuri besoa, burua zaizu lekuratu behar! gortelari burua, diubiban, edozein beso izan daitekeen bezain bere moldean atheraia duzula hitzemaiten baitautzut. Oihu eginen duzu: baina maite zitut, eta jakin-arazten dautzut gor eta elkor nizala.

Gortelariak. – Dutan haserrea sinesten badut...

Fontiñakek. – He! diubiban, zer egin zinezake? Orai eltzo bat indar berdinez guduka laiteke zurekin.

Gortelariak. – Zoaz hemendik, ziren ausarta; zoaz.

Fontiñakek. – Gaiari lot gaiten bederen;

Gortelariak. – Utz nezazu, diotzut; ene zorigaitz handiena hemen zure ikustea da.

AGERRALDI III

GORTELARIA, FONTIÑAK, BLADI

Bladik. – Zer harramantza entzuten dut hor? Iduri du pimpirina bat burumbaka. Zerk zitu bada khexatzen?

Gortelariak. – Ikusten dukan frikun horrek dautak munduan den ladagarrien guzia erran.

Fontiñak eta Bladi elgarri kheinuka ari dira.

Bladik. – Nork, horrek?

Fontiñakek. – Ondikotz! nagusi Bladi, nuen xedea badakizu. Jaunak uste ukan du sistatua nuela, enintzalarik oraina eztenaren hurbiltzen baizik ari ezagutzen daukozun odol gaixtoaren ekhentzeko.

Bladik. – Malestruk bat baitzira; besoa gibelatuz ontsa egin du.

Gortelariak. – Ozar horren ikusteak sumintzen nau.

Bladik. – Aljinkua! eta ni ere. Ontsa horri dago horrelako pollit baten khexatzea, gizon phuxkaño bat baizik eztelakotz! He bada! zer da? Arrazoinaren bidez, handi bilakatuko da.

Gortelariak. - He! hitzemaiten dauiat eztautala arrazoinak huts egiten.

Bladik. - He! mekatxes, huts egiten balauzu ere, biendako badut, nik; etzaitela eragozpenean egon.

Gortelariak. – Zer nahi izanik ere, ene alderdia hartu nahi ukaiteaz eskertzen haut.

Bladik. – Oizu, eskertzen nau, dio. Hoin zuzenik jeus badea? Ezta jadanik hain lorios, untzi hartan bezala han ezpaitzautan so egiten ere. Mekatxes! bihotza hunkitzen dauta: hea, belhaurika gaiten berehala huni barkamendu galdegiteko, eta ontsa behera aphal hunen heinean izaiteko.

Gortelariak. – Hurbil eztakidiatala.

Bladik, *Fontiñaki*. – Baina, zorigaitzekoa, zer errana daukozu bada hoin aiherkari bilaka-arazteko?

Fontiñakek. – Astia eztauta utzi, diotzut. Ethorri zirenean, enindakon pherekatzen hasia baizik: prestatzen ari nuen.

Bladik, *gortelariari*. – Hori behar dut nihaurek akomeatu; baina zure bizia ezpaitakit, galdekatzen dut bakar-bakarrik kopia baten ukaiteko. Onhartzen duzu? Hori guzia biziki eztiki erabiliko dut, ahalgetzerik ukan eztezazun. Goazen, Fontiñakeko Jauna, hunen ixtorian zorokeriarik baldin bada, erran daitela zuzen-zuzena. Zertan zinen?

Gortelariak. – Gehiago mintza dadin enezake jasan.

Bladik. – Eztut erran nahi zuri mintza dadin, ezpaita hortako gai; eni zata mintzatuko bazterka.

Fontiñakek. – Jaunaren diru maileguetara erortzera nindoan.

Gortelariak. – Eta zer egiten dauie ene maileguek, errak?

Bladik, *gortelariari*. – Ez entzunarena egizu bada. (*Fontiñaki*.) Maileguez ari zira: zer egiten du horrek, itzultzen den ber?

Fontiñakek. – Badateke; baina esku-zabalegia da zorren ordaintzeko.

Bladik. – Oizu, jendeak esku-zabal izaiteaz erasiatzen dituen xoriburu hau! (*Gortelariari*.) Bizkitartean esku-zabaltasun mota hori eztut ontsa entzuten; itxura apur bat frikuna du.

Gortelariak. – Eztakit zer erran nahi duen.

Fontiñakek. – Argitzen dut: Jaunak bihotza handia baitzuen.

Bladik. – Bihotza handia! Guziaz bazadukana, urkoaren ontasuna eta berea?

Fontiñakek. – Hori bera. Arima handiek guziaz emaiten dute, eta jeus ez itzultzen, hunenaren nobleziak zuzenbidea ithotzen zaukon.

Bladik, *gortelariari*. – He! nahiagoko nuke zuzenbideak noblezia ithoa ukana balu.

Fontiñakek. – Are gehiago nun noblezia horrek egiten baitu hartzedunen mahia ebasten dela, bereak duen ospearean zaintzekotan.

Bladik, *gortelariari*. – Zer da ote ospe iresle hori? aintzira batean ugotso baten egitea badu. Etzira hoin gaixtoki ezin asean izan, behar bada?

Gortelariak, *trixteki*. – Behargabe horri ihes egiteko ahal dutan guziaz egin dut.

Bladik. – Hem! Arrain zenbait iretsia ukanen duzula ikusiko duzu.

Fontiñakek. – Ikusi bazinu han jende guziaren pherekatzen, komplimendua zerasala, oro hitzemanen et jeus ez atxikiz!

Gortelariak. – Erraiten duen guziaz entzuten dut.

Bladik. – Goregi mintzo baita. Eni dio ahapetik alegiaz ezti emaile bat zinela; baina entzuten duzula eztaki.

Fontiñakek. – Begitartean gezurrik baizik eztuten jende horietaz zer diozu?

Bladik, *gortelariari*. – Mekatxes! othoi, etzazula horrela elhe hutsik aurpegira bota.

Fontiñakek. – Begiek guzier “Maite zitut” erraiteko moldea hartua duten jendeak.

Bladik, *gortelariari*. – Egiaz zure begiak belzkeria saltzera moldatuak zirela?

Fontiñakek. – Jende batzu, azkenean, menpekora besarkatzen dutenean, ikusten ere eztutenak. Phereku mekanika batzu dira, erresortekilako beso batzu bere baitarik zure gana heldu zauzkitzunak zer ari diren jakin gabe.

Bladik, *gortelariari*. – Ha! horrek khexatzen nau. Badio zure besoek badutela erresorta bat harekin zure gana nahi gabetarik heldu baitzazkitzu. Hauts ezatazu erresorta hori; muntatu den gerren-itzultzale baten itxura du.

Fontiñakek. – Ahotik erortzen zezteen alhe batzu dira; lelo batzu, hetaz alta menpekora espantuka ari baita, ohiki baino zozoago bilakatzeko atsegina emaiten dauela.

Bladik. – Horra jende zozoak. Zer diozu? Arrazoin duia?

Gortelariak. – Zer nahi duk ihardets dezotan, ene heineko gizon batendako errespetu guziaz galdua duenaz geroz?

Bladik. – Mekatxes! Fontiñakeko Jauna, heinaz ez trufa!

Fontiñakek. – Eniz gizonaz baizik mintzo, eta ez lerroaz.

Bladik. – Ha! zuzen da hori, eta ezberdintasunaz askietsia izan behar duzu; ezen horra, behazunez, jatekoen zamatua den abere bat: beraz bada! jatekoak onak dira, enuke hetaz gaitzerran nahi; baina deramatzan hortaz abere bat dela erraitea ezta gaizki erraitea, eztea hala?

Fontiñakek. – Jaunak onhartzan balu, bere heinekoendako duen adixkidantzarekin bururatuko dut.

Bladik, *gortelariari*. – Adixkidantza? Baietz, libertate hori utzako zu, horrek bizkortuko zitu.

Fontiñakek. – Egun batez jaun horietarik batekin zinagon. Elgarri gaixtakerian entzuten zintuztetan. Elgarren aldera adixkidantzazko hitzak baino jeus amultsuagorik. Zuen elhen gogoan atxikitza entsegatu nintzan, eta zatiño baten itzulpena egin nuen. “Zandiz! zinion hari, gortean ez tut ehor zu bezainbat estimatzen; hortan berme nago, orotan erraiten dut, jakin behar duzu; diubiban, ohorea baduzu, eta ohorekoak maite ditut.” Huna hitzaldi horren itzulpena: “Ene fortunaren burkide madarikatua, ezagutzen haut, jeus ez tuk balio; gal nidezakek galtzen ahal baninduk, eta berdin egin nezakekala gogutzen duk. Ehiz hutsean; baina etzakala sinets, ahal bada. Utzak heure burua ene hitzetan enganatzera. Sinesten ditukanen hatzemaiteko lan egiten diat, eta hireak sinesten ditiatala erakustera emaiten dauiat. Bada, zozoa nizala uste ukan ezak, hire aldian hala bilakatzeko; eskua emadak eneak tinka dezan. Ha! zandiz, zein maite hautan! Ene begitarteari beha ezak eta hartara aldatua diatan xamurtasun guziari. Maite hautala uste ukan ezak, nitaz ez gehiago beldur izaiteko. Othoi, zimarkun madarikatua, ene komedia apur bat sinets ezak. Lokarr-araz hezatan onhar ezak, errexxkigo itho hezatan.”

Bladik. – Etzen beraz hori guzia ganibet ukaldi batendako baizik? Bihotza ontsa traditzaleduzue beraz zuek!

Gortelariak. – Egun nitaz gaizki mintzo da; lehen ene laudorioa egiten zuen.

Fontiñakek. – Ha! nintzan zimarkuna, Jauna! nigar egin dut laudorio horietaz, nigar egin: frikuna zure laudatzen ari zen, eta etzininduen gehiago estimatzen.

Bladik. – Egia da hori; gaixo bat bezala hatzemaite zinituela errana dauta.

Fontiñakek. – Leriitzen zinitutan, diotzut. Enganamenduez gosetua ikusten zinitutan, guziari galdez zinagon: ematazu, ematazu. Emaiten nautzun, hantzen zinitutan, banuen ahala: alegiak gaiez hornitzen ninduen, eskasean ez izaiteko bidea zen.

Gortelariak. – Ha! zer dut entzun!

Fontiñakek, *Bladiri*. – Hartzen ari duen eragozpen hori zuhurtziaren aitzin-mezua ote lizateke?

Bladik. – Hor jakin behar da. (*Gortelariari*.) Nahi duzua orai barkamendu galdegin dezatzun? Aski azkar zireta hortako?

Gortelariak. – Ez, ezta gehiago behar. Eztut ogendun hatzemaite.

Bladik. – Zinez? (*Fontiñaki*.) Ixo! hitzik ez erran; behazu hunen gorputzarari, badoa lasterrez! Ha! oraino pixka bat; kuraia! Gortelari horiek ontzen zenbat neke duten! Ontsa! horra heldua: horra heinean.

Bere buruarekin izartzen du.

Gortelariak, *ametsetan egonik, eskua bier emaiten daue*. – Fontiñak, eta hi, Bladi adixkidea, biak eskertzen zituztet.

Bladik. – Ho! Ho! gordeka ontzen ari zinen beraz? Mekatxes! urrundik itzultzen zira!

Fontiñakek. – Zandiz, hortaz dena xoratua niz; utzi behar zituztet, berriare ekhartzeko Gobernariaren alabari.

Bladik, *Fontiñaki*. – Ontsa errana, laster egizu beti. (*Gortelariari*.) Ero batek bezala maitatuko zitu.

AGERRALDI IV

GORTELARIA, BLADI, BELEKTUR, POETA, FILOSOFOA

Belekturrek. – Geldi hadi! geldi!

Gortelarik hartzen du filosofoa eta Bladik poeta.

Bladik. – Nundik bada harramantza hor?

Belekturrek. – Urrikia merezi duen gauza da. Jainkoek bi izaite xipi horien ontsa etsai izan behar dute; eztute jeus egin nahi horiendako.

Gortelariak, *filosofoari*. – Nola! zu, Jaun filosofoa, zu, arrazoindun bilakatzeko gu baino ahulago, gorteko gizon batek, behar bada gizon guzietan lilluraz eta erokeriaz joenak, arrazoina berraurkitzen duenean? Filosofo bat gortelari bat baino galduago! Jende handienekin ibiltzean baino gaitz gehiago biltzen den jakitate bat zer ote da bada?

Filosofoak. – Jauna, gortelari batek zertako balia dezakeen badakit: baina ezkira hortaz ari. Ozar hortaz ari gira, hetan nitaz trufazen den bertsu batzuen egiteko ausartzia baitu.

Belekturrek. – Horiek bertsuak deitzen baldin badituzu, gu guzien kontra ere eginak ditu galdatze moldean, Gobernariari bidaltzen zauzkonak, bere libertatea eskatuz; eta nihaur ere ezin hobeki antolatua nintzan.

Bladik. – Biphiazale txar ezteusa! Bertze ainitz egiten duen har bat: baina, mekatxes, zer egina nautzun erasiatzen gituen galde batean gure ezartzeko?

Poetak. – Nik, eztautzu et gaitzik egin nahi.

Gortelariak. – Zergatik egiten daukuzu beraz?

Poetak. – Ez batere; jiten zauzkun gogoeta batzu dira eta gozagarriak; jalgi behar dute; berak egiten dira. Haien izkiriatzeta baizik eztut egiten, eta Gobernaria jostatuko zuten; apur bat zuen kaltetan, egia da: baina horrek dauko gatz guzia emaiten; eta filosofoaren kontra hitz doi bat maltzur zenbait ezarri dutalaketoz, horrek haserrean ezarri du. Nahi duzua zati zenbait irakur dezautzutan? Ontsa jinak dira.

Filosofoak. – Poeta ausarta.

Poetak, *gortelariaren eskuetan zalapartaka*. – Ene epigramak ona izan behar du, ontsa ziztatua denaz geroz.

Gortelariak. – Izanara hortan bertsu egitea! ezin asmatua da.

Bladik. – Izpiritu errabiatu mota bat izan behar du.

Gortelariak. – Uzten badira joka hasiko dira.

Belekturrek. – Egia! joka ari zirenean ethorria niz; hartu nahi ukan ditut, eta ihes egin dute: baina elgarretarik berexiko ditut eta betikotz atxikiko dituen norbaiten eskuetan ezarriko. Horiendako egin daitekeen guzia, jatera emaita da, gizonak direnaz geroz; ezen ithotzea ezta haizu. Emazkitazu, bertze baten eskuetan eman ditzatan.

Filosofoak. – Zer erran nahi du horrek? Gu berriz hetsi! eztut nahi.

Bladik. – Oizu, eztea hori gizon ontsa orraztatu bat “nahi dut” erraiteko!

Filosofoak. – Ha! mintza hadi, hi, bilauna. Nola sendatu hiz?

Bladik. – Zuhur bilakatuz. (*Bertzer.*) Utz gaitzazue apur bat mintzatzer.

Filosofoak. – Eta zer ote da zuen zuhurtzia?

Bladik. – Eroa ez izaitea da.

Filosofoak. – Baina eniz eroa, ni; eta eniz bizkitartean sendatzen.

Poetak. – Ez eta sendatuko.

Bladik, *poetari*. – Ixil zaite, suge txarra. (*Filosofoari.*) Badiozu etzirela eroa, ameslari gaizoa: hala zirenez badakizua? Gizon bat ero delarik, badakia berak?

Belekturrek. – Biziki ontsa.

Filosofoak. – Biziki gaizki; ezen bilaun hau ere ero da beraz.

Bladik. – Eta zergatik hori?

Filosofoak. – Hala hizala ezpaituk uste.

Bladik. – He bada! mekatxes, horra ni hatzemaña; hori hain ontsa josi du nun jeus ezpaitut ikusten; andea nezatan beldur niz.

Filosofoak. – Sinets nezak, ehaizala horrekin josta. Jende horiek lanjerosak dituk.

Bladik. – Izurritea baino gaitzago. Burumuna merkatari hori eremazue ‘ta Erotegietara sar edo Ezinsendatueta.

Filosofoak. – Nola, bortxatuko naute?

Belekturrek. – Goazen, biak jarraik zaizkidate.

Poetak. – Poeta bat Erotegietara!

Bladik. – He! alajinkua, zure etxera eremaitea da.

Belekturrek. – Ez gehiago arrazoinka, eni jarraiki behar da.

Bladik. – Urriki emaiten du. (*Gortelariari, berex.*) Zaude seriozki, ikusten baitut hemengo andereñoa zuri beha. Orhoit zaite zure loriaz, eta ontsa bermuki maita ezazu.

AGERRALDI V

LOREDI, GORTELARIA, BLADI

Loredik. – Azkenean, zeruak ene agiantzak entzun ditu.

Gortelariak. – Ikusten duzu, Anderea.

Bladik. – Ha! ikusteko eder zen.

Loredik. – Molde hortan zein maitagarri ziren!

Gortelariak. – Arrazoina badut, eta ontasun horrek baliorik eztu; baina, horren ondotik, jeusek enau, gertatu zautanean, zuri ene bihotzaren eskaintzeko atseginak baino gehiago bozkariatzen.

Bladik. – Ha! horra emaitera doan bihotz horrekin... Erakutsakozu bada doi bat bortitz izaiteko duen eginbidea.

Gortelariak. – Zertaz irri egiten duk bada?

Bladik. – Jeusez, jeusez; jakin-araziko zaizu. Mintza zaite, Anderea; hemen gelditzen niz nola izanen den ikusteko.

Loredik. – Zure bihotza ezkaintzen dautazu, baina zuri enearen eskaintzea eni dago.

Gortelariak. – Gogoratzen zata alabaina arreba molde hortara mintzatzen entzuna ukaitea. Baina egiazki, Anderea, hortan zuen leger jarraikitzeaz ontsa ahalge ninzateke: egin direnean, etzinen hor; ikusi baldin bazinituzte, aldatuko zituzten.

Bladik. – Tarratata! Hori bezalako mila ikusirik ere, jeus etzuen egingen. Bertze gaitz mota hortarik senda zaite.

Loredik. – Othoi othoi, zuretako sendi dutan amodio guziaren gatik, etzaizkitala horrela mintza.

Bladik. – Horrek sobera aphaltzen zitu: indarra hemen ni niz, eta horra ahulezia.

Loredik. – Gizona zirela orhoit zaite, eta ezer elizatekeela zure oldetara zure buruaren uztea baino behar ez bezalakoagorik. Eztu zure bihotzak amor eman behar; hatzemaña izan dadin aski da bada. Nihauren kontrako erakaspena emaiten dautzut; eni ihardukitzen ikas-arazten, baina aldi berean ene amodioaren eta estimuaren merezitzen. Ematazu bada zure garhaitzeko ohorea; zure maitasuna izan dadila enearen saria, eta ez zure ahuleziaren emaitza huts bat: zure bihotza etzazula aphal amor emaitiaz lukeen ezin egonaz; eta, zer izan behar duzun gogora osoki emaiteko, etzazula ahatz gu biak elgar maitatuz, nihaure baino gehiago, ahal bada, ene bertutearen zure gain hartzeko gai bilakatzen zirela.

Bladik.- Alajinkua! Horra emaztea ontsa ezagutzen duten legeak, berak ezpaitira batere fida.

Gortelariak. – Nahi duzunari amor eman behar da beraz, Anderea?

Loredik. – Bai, maita zitzatan nahi baduzu.

Gortelariak, *oldez*. – Nahi dutanez, Anderea! Ene zoriona...

Loredik. – Geldi, othoi, gutiets zindezaketala senditzen dut.

Bladik. – Polliki, polliki; zure maitasuna bi eskuez atxikazu: eskorga bat bezala zoaz.

Loredik. – Zure uztera bortxatuko nauzu.

Gortelariak. – Ontsa gaitzitua ninzateke.

Bladik. – Nolaz eztuzu erraiten ontsa gozo zaizukeela?

Gortelariak. – Horrela mintzatzen enakike.

Loredik. – Zure buruaren garhaitzen etzinakike beraz? Goraintzi, uzten zitut; ene sendimendua elizateke gehiago arrazoinduna.

Bladik. – Eztea hor oraino eroriko den goratsun bat.

Gortelariak, *badoan Lorediri*. – Anderea, entzun nezazu: nahiz bazoazin, etzitutala geldi-arazten badakusazu; eta, uste dut, ene ezazoltasunaz askietsia izan behar duzu. Orai osoki joaiten bazine ere, berriz zure ez deitzeko kuraia banuke.

Loredik. – Ezazoltasun horrek enau batere nardatzen; baina eztut nahi orai akitu, eta banoa.

AGERRALDI VI

GORTELARIA, BLADI

Gortelariak, *hasperenka*. – Haa!

Bladik. – Higi etzaitela; zure giza-heinean egon zaite; bertzela ere, soinekotik atxikitzen zitut.

Gortelariak. – Baina, Bladi adixkidea, joana da bizkitartean.

Bladik. – Joan dadila; baditu itzultzeko joaiteko bezain zango onak.

Gortelariak. – Zenbat maite dutan baldin bahaki.

Bladik. – Ha! eni horren erraitea haizu uzten dautzut, eta gordeka haren maitzaten ezta gaitzik; zuzen da hori, eta ere badiote gehiago dela hemen maitzaten, eta are gehiago dela eder; ezen ainitz oinaze ukaiten da, eta oinaze hori baita gure heinekoa, diotenaz. Gure herrian emazte onek eztute bertzerik egiten. Eztuta ba laztan bat, nik ere? nexka pollit bat, ikustateak emanez eta hain gozagarri diren hitzño batzuekin ene ondotik dabilana? Baina, mekatxes, ixilik nago. Nola haizatzen dautzutan ikusi behar da. Ene irabazteko konsolamendua eztu sarri baizik ukanen. Mekatxes! oizu, ene gana heldu ikusten dut. Behazun bat orai berean erakatsiko dautzut. Hartaz xoratua niz alta. Bizkitartean, nola deramatan behazu huni. Nola egiten dutan ikusazu. Eman zaite hor, hitzik gabe.

AGERRALDI VII

GORTELARIA, BLADI, FONTIÑAK, IRLATARSA

Fontiñakek, *gortelariari*. – Onhar ezazu, Jauna, Bladiri mintza nindakidion, eta gaia hau duen (*Irlatarsa erakutsiz*.) galde bat aitzinera dezotan.

Bladik. – Ha! ha! Fontiñakeko Jauna, biligarro on bat zira, nahi nauzu amuan zizaririk gabe hatzeman. Hea bada! zure galdearen gaia, zeren nahitan da!

Fontiñakek. – Lehenik zure bihotzaren, gero zure eskuaren.

Irlatarsak. – Horra zer den.

Bladik. – Aldi bakar ontsa gotor emaita da. Horra egiteko ainitz. Gizon baten bihotzaz emazte baten hartaz bezala egiten dea? bertze zeremoniarik behar da.

Fontiñakek. – Zure baimenez berme izana niz alta.

Irlatarsak (*Bladiri*). – Fontiñaken aldera duzun adixkidantzan segurtatu niz.

Bladik. – Ba; baina zure khondua ezta enea: eztut berdin karkulatzen.

Fontiñakek. – Etzazula ez erran. Zure xumetasunak irabaztea onhar dezan ordu da. Gustatzen zaizula badakit, nexka xamur eta xoragarri hau.

Bladik. – He! baina, zinez, ixil zaite bada, ez hori gogoan ukan. Gorridura batzu heldu zazta, nola gorde ezpaitakit.

Irlatarsak. – Ene xedea ezta zure penatzea: eta ordainik ukan etzinezakeela egia bada...

Bladik. – Eztut hori erraiten.

Fontiñakek. – Burura dezagun beraz. Hoinbertze merezimenduk hunki zaitzala!

Bladik, *gortelariari*. – Ikusirik aski baduzua? Akitzen hasia niz. Galdeari baia emanen dut.

Gortelariak. – Emak.

Fontiñakek. – Bladi adixkidea, Jaunak sustatzen zituela entzuten dut.

Bladik, *irlatarsari*. – Mekatxes! ezta bakerik beraz; ontsa lehiatua zira, andereñoa!

Irlatarsak. – Eztea eztabadatze aski?

Bladik. – He bada! bihotz hau, hoinbertze nahi duzunaz geroz, hartuz ontsa egin duzu, ezen, debrientxoa! batere enautzun emanen.

Irlatarsak. – Horra ni zorionean.

Bladik, *Loredi ikusiz*. – Hobe. Baina ez gehiago hitzik; horra bertze maitale bat heldu. (*Gortelariari*.) Ontsa muttur egikozu, eta beha ezozu soinaren gainetik.

AGERRALDI VIII

GORTELARIA, BLADI, FONTIÑAK, IRLATARSA, LOREDI

Loredik. – Berriz heldu niz. Enintzan atheraia zure phorogatzeko baizik, eta phorogua eztuzu hobekiegi baizik jasan. Zure ezazlotasunak berak izitzen hasten nau.

Gortelariak so egiten dauko hitzik erran gabe.

Bladik, *Lorediri*. – Oraino etzira hain eri.

Loredik. – Ematazu ihardesteko fagorea.

Gortelariak. - Zure iziaren hausteko beldur ninzateke, batere ezpaitut hastio.

Bladik. – Ongi hori; oneski bururatzen ari da.

Loredik. – Batere hastio eztuzun ene izia! Emazu argi gehiago.

Gortelariak so egiten dauko hitzik erran gabe.

Bladik. – Mekatxes! horra begi ontsa argiak!

Loredik. – Maite nauzula erraiten dautate.

Fontiñakek. – Oiharzun batzu dira.

Loredik. – Aithortzen dituzua?

Gortelariak. – Ontsa ikusten duzu.

Bladik. - Egina da beraz?

Loredik. – Bai, egina da; bada aski; eta gaineratekoa neure gain hartzen dut aitaren ondoan.

Fontiñakek. – Bila etzira joanen, sartzen ari baita.

AGERRALDI IX

GOBERNARIA, PARMENEZ, LOREDI, IRLATARSA, GORTELARIA, KONDESA, FONTIÑAK, ELHORRIÑO, BLADI

Kondesak. – Ba, Jauna, zure ongi-eginak mukurru betezkitzu: mila ikustate zor dauzkitzut; emeezu oraino gainera eni zure semearen emaiteko fagorea.

Gobernariak. – Ohore bademozu, eta maitatzen duzulakoan xoratua niz.

Kondesak. – Xamurki.

Bladik. – Hori ikusiz gure herrian ontsa irri egin lezate.

Gobernariak. – Deliberatzea zuri dago alta, ene semea; Anderea maite duzua?

Parmenezek, *ahalgetuz*. – Ba, aita.

Loredik. – Fagore bera behar dut, aita, eta Albarez galdegiten dut.

Gobernariak. – Guzia onhartzen dut. (*Elhorriño erakutsiz*.) Eta nextato pollit hau?

Bladik. – Hori ene gain hartzen dut. (*Fontiñaki*.) Arestian galde bat egina dautazu, Fontiñak; gora-gora itzultzen dautzut gure adixkide Elhorriñoren alde. Hortaz zer diozu?

Fontiñakek. – Gapelupea n gorritzen ari niz.

Bladik. – Erran nahi du: topa hor. Notaria nun da bada, ezkontza horien guziendako, eta kontratuaren izkiriatzeko?

Gobernariak. – Haien aitzinean ezkontzen denen hor izaiteaz bertzerik eztugu. Arrazoina badenean, behar diren guziak eginak dira. Jainkoek bere fagoreak mukurru eman bezazkitzute! Zuen lagunetan zenbait zorigaitzean ahituak daude oraino; handik atheratzeko ezeren ez ahaztera sustatzen zaituztet. Nork bere zorionaz egin dezakeen erabiltze gaiena, hartaz bertzeren abantailetan baliatzea da. Besta batzuek orai iragar dezatela zuek arrazoindun bilakatuak ikusiz dugun bozkariora.

LIBERTIMENDUA

Maitasunaren jainkoari eman zaitezte, bihotz gazteak,
Molda dezazkezue, ahul izan gabe,
Maitasunezko sendimenduak.
Arrazoinak, bereak dituen zuhurtziatzeko legekin,
Eztautzue debekatzen izaitea Maitale,
Bai izan zaitezten maital(e) arin.

MENUET

Oi hau egoitza zoriduna,
Arrazoinari galdeka
Ikusten baitu Maitasuna!
Haren ahalak
Zenbat xoragarriak!
Nahi dugun oro,
Hasperenak oro,
Hark atsegin ditu.

Urrikiak ehoiz bihotzik ez nahasten,
Irla xoragarri huntan
Garbiena den suaren
Garrak oro guk senditzen
Et' arrazoinak manatzen
Maitasunari hemen.

KANTU JOKO

1

Hik baitagik gotorraren,
Hir(e) itxura handiosek,
Goratasunak, gastuek
Jend(e) ez jakina die beretzen,
Gaitzeko gizon, zigante hau itxuratzen.
Hemen galtzen handitasun,
Ikusten zaik xipitasun,
Ezteus, aphaltasun,
Arrazoinaren baitan ehiz hi
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Xinaurri bat baizi.

2

Hi filosofo ausarta,
Trufa gaitako dukana
Gizonen ahultasuna,
Hunen gabeaz hiz hoilatzen:
Munduan gizandi hizala duk asmatzen.
Nahi gabe xipienak
Dauzkik ekhentzen kuraiak,
Ahitzen bermetasunak,
Arrazoindunetan ezpaihiz hi
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Xinaurri bat baizi.

3

Hilkor axolagabea
Beti baituk erasia
Haur xamurrak senditzera
Emaiten dituen gar ezteiez,
Haren ondoan gizandi bat hiz hir(e) ustez.
Beg(i) eder bat jin dadila,
Hark eztiáz berehala
Daik eremaiten ahala.
Kupidonen guduan ehiz hi
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Xinaurri bat baizi.

4

Ñaño bat izanez jori,
Itxuratik irrigarri,
Soinaratik trufagarri,
Plutuz-ek handi du bilakatzen:
Urre 'ta zilharrak gizandi dut(e) egiten.
Baina laguntzen ezpadu,
Soinara den ederrak du
Frantzian kredita galdu;

Nehor, Plutuzek ezpadu nahi,
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Xinaurri bat baizi.

5

Zein hintzan iduriz gartsu
Noiz ere hintzan ezkondu!
Noiz nahi huen ber ordu,
Gar handiegiaz mintzo hindakon:
Ezkontzerano handi hintzan ustez, gizon.
Sei ilabetez ezkontzak
Elhe hoin atrebituak
Dauzkik ahatz-araziak.
Ehiz orai, aho-handi,
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Xinaurri bat baizi.

6

LABORARI BATEK

Ez aspalditan oraino
Osoki bainintzan zoro,
Bai eta zin-zinez asto,
Jaun gortelariak, zuen baitan
Gizonetan handienak iduritzen zitzaztan.
Gaur-egun begitakoa
Arrazoinak daut emana,
Garbia dut ikuspena.
Zuen ibilaretan eztut ez ikusi
Mutil xipi- xipi,
Umeki'ta ñiñi,
Xinaurrik baizi.

7

IKUSLERI

Bada zuetan zentzua,
Zorionezko jeinua,
Thaliaren moldekoa:
Zuen gogoari jarraikirik,
Ezpaita zuen ustez zigantea den ñañorik,
Baldin gure komedia
Baduzu(e) eskuz zartatua,
Bihoala gutizia.
Ikastaldiez dituzuen erakatsi
Mutil xipi-xipi,
Umeki 'ta ñiñi,
Ala xinaurri.